

Dnro V/33102/2020

6.10.2020

Talousvesiasetuksen soveltamisohje

Osa I

Talousvettä koskevia säädöksiä

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Esipuhe

Terveysturvallisuuslain (763/1994) 8 §:n ja 21 §:n valtuuksien nojalla sosiaali- ja terveysministeriö on antanut talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista asetuksen 1352/2015, josta käytetään jäljempänä nimitystä talousvesiasetus. Talousvesiasetuksella on saatettu kansallisesti voimaan Euroopan unionin neuvoston direktiivi (98/83/EY) ihmisten käyttöön tarkoitettun veden laadusta eli juomavesidirektiivi ja 22.10.2013 annettu Neuvoston direktiivi 2013/51/EURATOM. Talousvesiasetus on annettu terveysturvallisuuslain ja säteilylain nojalla. Talousvesiasetus uudistettiin 27.10.2017. Uudistuksessa toimeenpantiin kansalliseen lainsäädäntöön juomavesidirektiivin 98/83/EY liitteiden II ja III muutokset.

Tässä ohjeessa on sekä suoria lainauksia lainsäädännöstä että tulkintoja lainsäädännön soveltamisesta. Ohjeessa esitetyt tulkinnat ovat Valviran näkemyksiä siitä, miten lainsäädäntöä tulisi soveltaa. Viranomaisen toiminnan tulee perustua laissa olevaan toimivaltaan ja viranomaistoiminnassa tulee tarkoin noudattaa lakia. Viranomaisohjeet eivät ole oikeudelliselta luonteeltaan muita viranomaisia tai toimijoita sitovia. Viime kädessä lainsäädännön soveltamista koskevat kysymykset ratkaisee tuomioistuin.

Terveysturvallisuuslain 4 §:n nojalla Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira, ohjaa talousvesiasetuksen toimeenpanoa ja valvontaa. Valvira (Jaana Kilponen, Ari Markkanen) uudisti yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön (Jarkko Rapala), aluehallintovirastojen (Anne-Kaarina Lyytinen, Erja Alanen, Kari Leskinen, Pia Ratilainen, Sini Mustakallio), Terveysturvallisuuden ja hyvinvoinnin laitoksen (Outi Zacheus, Tarja Pitkänen, Hannu Kiviranta) ja Säteilyturvakeskuksen (Tuukka Turtiainen, Olli Holmgren, Päivi Kurttio) kanssa talousvesiasetuksen soveltamisohjeen, johon on koottu asetuksen yhdenmukaisen valtakunnallisen valvonnan kannalta tarpeellisia ohjeita. Arvokkaita kommentteja antoivat Vesilaitosyhdistyksen Vesilaitosryhmän jäsenet ja asiantuntijat Riina Liikainen VVY, Ismo Lindfors Porin Vesi, Leo Aspholm HS-Vesi, Tuula Laakso Helsingin seudun ympäristöpalvelut (HSY), Jarmo Lahtinen Oulun Vesi, Emmi-Maria Ukko, Kymenlaakson Vesi Oy ja Sanna Varjus Hangon vesi- ja viemärlaitos. Kiitoksia myös seuraaville asiantuntijoille asiantuntevasta työpanoksesta talousvesiasetuksen soveltamisohjeen kehittämiseksi: Jaana Pyykölä Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä, Armi Kainulainen Imatran kaupunki, Lea Ursin Pohjois-Karjalan ympäristöterveys, Maarit Lönnroth Porvoo, Päivi Lindén Hämeenlinnan kaupunki, Tuija Kaunisto Vesi-Instituutti WANDER Satakunnan ammattikorkeakoulu, Tarja Hartikainen Kuntaliitto, Riitta Kettunen Tampereen Vesi, Sirpa Väntsi KVVY, Kristiina Rydman Ruokavirasto ja Carmela Hellsten Ruokavirasto.

Valvira, aluehallintovirastot, THL ja STUK uudistivat keväällä 2020 talousvesi-asetuksen soveltamisohjetta säteilylain (859/2018) uudistuksen ja virastojen nimi-uudistusten osalta. Uudistuksessa tarkistettiin myös verkkolinkkien toimivuus ja poistettiin viittaukset terveydensuojelun valvontaohjeistoon. Lisäksi päivityksessä otettiin huomioon muutamia yleisempiä terveydensuojelulakia koskevia uusia linjauksia.

Talousvesiasetuksen soveltamisohjeessa on kolme osaa, jonka osassa I käsitellään talousveteen liittyviä säädöksiä, osassa II talousvesiasetuksen säännöskohtaisia soveltamisohjeita ja osassa III talousvesiasetuksessa esitettyjen muututtujen enimmäisarvojen perusteita ja omavalvontaan soveltuvia menetelmiä. Talousvesiasetus ja juomavesidirektiivi ovat soveltamisohjeen liitteinä.

Talousvesiasetuksen soveltamisohjeen osat ja liitteet:

Osa I Talousvettä koskevia säädöksiä

Osa II Talousvesiasetuksen säännöskohtaiset soveltamisohjeet

Osa III Enimmäisarvojen perusteet

Liite 1 STM:n asetus 1352/2015

Liite 2 Juomavesidirektiivi 98/83/EY

Liite 3 Valvontatutkimusohjelmamalli

Valvira kiittää Vesilaitosyhdistystä saatuaan käyttöoikeuden Suomen Kuntaliiton ja Vesi- ja viemärlaitosyhdistyksen vuonna 2000 julkaisemaan Soveltamisopas talousvesiasetukseen 461/2000-oppaaseen, jonka tekstiä on hyödynnetty soveltamisohjeen laatimisessa. Alkuperäisen soveltamisoppaan kirjoitti Jukka Meriluoto ja sen tekijäoikeuksien haltija on Maa ja Vesi Oy.

Lisätiedot Ylitarkastaja Jaana Kilponen, puh. 0295 209 621,
jaana.kilponen@valvira.fi

Johtaja Jussi Holmalahti

Ylitarkastaja Jaana Kilponen

Sisällys

1.	Talousvettä koskevia säädöksiä	6
2.	Terveydensuojelulaki, TsL (763/1994).....	7
2.1.	Talousvesi	7
2.1.1.	Talousveden määritelmään kuulumattomat vedet	8
2.2.	Talousvettä toimittava laitos	10
2.2.1.	Vedenjakelualue	11
2.3.	Tukkuvesilaitos	13
2.4.	Toiminnanharjoittajan hakemus toiminnan hyväksymiseksi....	13
2.4.1.	Toiminnan muutosta koskeva hakemus	14
2.4.2.	Hyväksymispäätös.....	15
2.5.	Toiminnanharjoittajan, vedenottamon tai vesisäiliön omistajan ilmoitus	20
2.5.1.	Todistus ilmoituksen vastaanottamisesta ja ilmoituksen käsittely	23
2.6.	Hakemuksen tai ilmoituksen perusteella tehtävä tarkastus	23
2.7.	Valvontaohjelmat	24
2.8.	Toiminnan riskien arviointi ja hallinta	25
2.8.1.	WSP-työkalu.....	25
2.8.2.	WSP-työryhmä	26
2.8.3.	Riskinarvioinnin hyväksyminen.....	27
2.9.	Tiedottaminen riskinarvioinnista veden käyttäjille	28
2.10.	Omavalvonta.....	28
2.11.	Suunnitelmallinen viranomaisvalvonta	29
2.11.1.	Talousvettä toimittavan laitoksen tarkastus	30
2.11.2.	Vedenjakelualueen tarkastus.....	31
2.11.3.	Tukkulaitoksen tarkastus	32
2.11.4.	Talousveden laadun valvonta	34
2.11.5.	Tukkulaitoksen veden laadun valvonta	35
2.12.	Häiriötilanteisiin varautuminen	35
2.13.	Laitostekninen ja talousvesihygieeninen osaaminen ja vesityökortti.....	36
2.14.	Tutkimuslaboratoriot	37
2.15.	Maksut	38
3.	Vesihuoltolaki, VHL (119/2001)	41
3.1.	Vesihuoltolaitos.....	41

3.2. Vesihuoltolaitos ja talousvettä toimittava laitos	42
4. Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011)	43
5. Valtioneuvoston asetus elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevistä laboratorioista (152/2015)	44
6. Säteilylaki, Säl (859/2018) sekä Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ionisoivasta säteilystä (1044/2018).....	44
7. Valmiuslaki (1552/2011)	46
8. Ympäristönsuojelulaki, YSL (527/2014).....	46
9. Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004)	47
9.1. Pinta- ja pohjavesien luokittelu	47
9.2. Vesienhoitoalueen seurantaohjelma.....	48
10. Vesilaki, VL (587/2011).....	49
11. Ympäristöministeriön asetus rakennusten vesi- ja viemärlaitteistoista (1047/2017).....	50

1. Talousvettä koskevia säädöksiä

Talousveden hankintaa, käsittelyä, toimittamista ja laatua koskevat säädökset kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön ja oikeusministeriön hallinnonaloille. Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut talousvesiasetuksen terveydensuojelulain, TsL:n, (763/1994) ja säteilylain, SäL:n, (859/2018) nojalla. Keskeiset talousvettä koskevat säädökset on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Taulukossa on esitetty keskeiset talousvettä koskevat säädökset, säädösten numerot ja niistä käytetyt lyhenteet.

Säädös	Numero	Lyhenne
Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä	1299/2004	Vesienhoitolaki
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ionisoivasta säteilystä	1044/2018	
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista	401/2001	Pieni talousvesiasetus
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista	1352/2015	Talousvesiasetus
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousvettä toimittavassa laitoksessa työskentelevältä vaadittavasta laitosteknisestä ja talousvesihygienisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta	1351/2006	
Säteilylaki	859/2018	SäL
Terveydensuojeluasetus	1280/1994	TsA
Terveydensuojelulaki	763/1994	TsL
Valmiuslaki	1552/2011	
Valtioneuvoston asetus elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevästä laboratorioista	152/2015	Laboratorioasetus
Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä	1365/2011	
Valtioneuvoston asetus vesienhoidon järjestämisestä	1040/2006	
Valtioneuvoston asetus vesitalousasioista	1560/2011	
Valtioneuvoston asetus vesiympäristölle vaarallisista ja haitallisista aineista	1022/2006	

Säädös	Numero	Lyhenne
Vesihuoltolaki	119/2001	VHL
Vesilaki	587/2011	VL
Ympäristöministeriön asetus rakennusten vesi- ja viemäri-laitteistoista	1047/2017	
Ympäristönsuojelulaki	527/2014	YSL

2. Terveysuojelulaki, TsL (763/1994)

Terveysuojelulain tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä elinympäristössä mahdollisesti terveyshaittaa aiheuttavien tekijöiden ehkäisy, vähentäminen ja poistaminen. Terveysuojelulaissa säädetään muun muassa talousvettä toimittavista laitoksista, riskinarvioinnista, omavalvonnasta, talousveden laadusta ja viranomaisvalvonnasta sekä varautumisesta talousveden laatua uhkaaviin häiriötilanteisiin.

Terveysuojelulaissa on määritelty talousveteen liittyvät peruskäsitteet talousvesi, vedenottamo, talousvettä toimittava laitos ja vedenjakelualue. Terveysuojelulaissa säädetään myös talousvettä toimittavan laitoksen, talousvettä toimittavalle laitokselle vettä toimittavan laitoksen (jäljempänä tukkulaitoksen) ja vedenjakelualueen säännöllisen tarkastuksen, vedenjakelualueelle toimitettavan talousveden laadun säännöllisen valvonnan ja talousveden laatua uhkaavien häiriötilanteiden varautumisen perusteet. Talousveden valvonnasta ja häiriötilanteisiin varautumisesta on säädetty tarkemmin terveysuojelulain ja säteilylain nojalla annetussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa 1352/2015 ja terveysuojelulain nojalla annetussa asetuksessa 401/2001.

2.1. Talousvesi

TsL 16 § 1 momentti

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) talousvedellä kaikkea vettä:

a) joka on tarkoitettu juomavedeksi, ruoan valmistukseen tai muihin kotitaloustarkoituksiin riippumatta siitä, toimitetaanko vesi jakeluverkon kautta tai tankeista, pulloissa tai säiliöissä taikka käytetäänkö veden ottamiseen veden käyttäjän omia laitteita;

b) jota elintarvikelaissa tarkoitettu elintarvikehuoneistossa käytetään elintarvikkeiden valmistukseen, jalostukseen, säilytykseen ja markkinoille saattamiseen

Talousvetenä ei kuitenkaan pidetä luonnon kivennäisvettä, lääkinnällisiin tarkoituksiin käytettävää vettä, eikä vettä, jota käytetään yksinomaan pyykinpesuun, siivoukseen, peseytymiseen, saniteettitarkoitukseen tai muuhun vastaavaan tarkoitukseen.

Talousvettä voidaan toimittaa joko jakeluverkon kautta, pulloissa tai muissa säiliöissä tai tankeista.

Veden käyttäjän omilla laitteilla tarkoitetaan kiinteistön vesilaitteistoa ja siihen liitettjä vedenkäyttölaitteita. Kiinteistön vesilaitteisto on määritelty talousvesiasetuksen 3 §:ssä. Kiinteistön vesilaitteistoon kuuluvat myös kiinteistön omat vesisäiliöt ja vedenkäsittelylaitteet. Veden käyttäjän omilla talousvedenhankintaan käytettävillä laitteilla tarkoitetaan myös vesisäiliöstä, kaivosta tai muusta vedenottamosta hanaan saakka olevia laitteita silloin, kun talousveden hankintaan käytettävät laitteet ovat kiinteistön omaisuutta. Kiinteistöllä tarkoitetaan kiinteistörekisteriin kiinteistönä merkittyä maa- tai vesialueen omistuksen yksikköä. Kiinteistöön kuuluvat sillä sijaitsevat kiinteistön omistajan omistamat rakennukset ja kiinteät laitteet. Talousveden kulutusta mittaava vesimittari on talousvettä toimittavan laitoksen omaisuutta ja laitoksen vastuulla.

Elintarvikehuoneistossa käytetty vesi, jota käytetään käsien ja elintarvikkeiden kanssa kosketukseen joutuvien pintojen pesemiseen, on talousvettä, vaikka talousvesi ei päätyisi sellaisenaan osaksi elintarviketta.

2.1.1. Talousveden määritelmään kuulumattomat vedet

TsL:n 16 §:n mukaan luonnon kivennäisvesi ja lääkinnällisiin tarkoituksiin käytettävä vesi eivät ole talousvettä. Talousvettä ei myöskään ole yksinomaan peseytymiseen, pyykinpesuun, siivoukseen, saniteettitarkoitukseen tai muuhun vastaavaan tarkoitukseen käytettävä vesi.

Talousvetenä ei pidetä kaksivesijärjestelmien vettä sen veden osalta, jota käytetään peseytymiseen. Tämä mahdollistaa esimerkiksi järviveden tai sadeveden käytön leirintäalueiden suihku- ja saunavetenä tai meriveden käytön käymälöiden huuhteluvetenä. Terveysturvallisuuden on kuitenkin TsL:n nojalla varmistettava, että kaksivesijärjestelmissä käytettävä vesi on käyttötarkoitukseen soveltuvaa ja että ne vesipisteet, joista tulee muuta kuin talousvettä, ovat selvästi merkityjä (esim. hanan viereen asennetaan kiinteä kyltti, jossa kerrotaan tarvittavilla kielillä tai symbolilla, onko vesi juomakelpoista). Pesuvedessä

ei saa olla esimerkiksi aistinvaraisesti nähtävissä sinilevää. Muita vesiä sisältäviä verkostoja ei saa yhdistää talousvettä sisältäviin jakeluverkkoihin. Vesilaitteistolla ei saa olla suoraa yhteyttä muusta vesilähteestä vetensä saavaan vesilaitteistoon, mistä on säädetty ympäristöministeriön antamassa asetuksessa rakennusten vesi- ja viemärlaitteistoista (1047/2017, 5 §).

Lämmitetty vesijohtovesi eli käyttövesi on tarkoitettu pesuvedeksi, eikä sitä pidä juoda tai käyttää ruoan valmistamiseen. Käyttövedestäkään ei saa aiheutua terveyshaittaa, mutta sen vedenlaatua ei tutkita säännöllisesti vaan ainoastaan silloin, jos siitä epäillään aiheutuvan terveyshaittaa. Lämmitetyn vesijohtoveden laadusta ja lämpötiloista aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisemisestä vastaa kiinteistön omistaja. Kiinteistön lämminvesijärjestelmissä veden laatu huononee, koska lämpötila lisää metallien, kemikaalien ja joskus myös haju- ja makuhaitta-aineiden liukenemista kiinteistön vesilaitteistosta ja vesikalusteista. Lämminvesivaraajiin voi kertyä ajan myötä myös veden laatua huonontavia saostumia. Käyttöveden mikrobiologinen laatu voi huonontua, jos lämmitetyn veden lämpötila ei ole riittävän korkea. [Legionellabakteerin kasvun välttämiseksi](#) lämminvesilaitteistoissa olevan veden lämpötilan on oltava uusissa ja korjatuissa vesijärjestelmissä vähintään 55 °C ja sitä on saatava lämminvesikalusteesta 20 sekunnin kuluessa, kuten ympäristöministeriön rakennusten vesi- ja viemärlaitteistoista (1047/2017) 6 §:ssä säädetään. Vaikka asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen (545/2015) 7 §:ssä säädetään lämpimän vesijohtoveden lämpötilaksi 50 °C, on suositeltavaa pyrkiä ylläpitämään korkeampaa lämpötilaa legionellabakteerin torjumiseksi. Kylmäviesilaitteistossa olevan veden lämpötila saa olla enintään 20 °C. Legionellabakteeri saattaa kasvaa myös kylmän veden vesilaitteistoissa ja -kalusteissa, jos veden lämpötila on enemmän kuin 20 °C.

Talousveden käsite on rajattu ihmisten käyttöön tarkoitettuun veteen, joten talousvesiasetusta ei sovelleta muun muassa vihannesten kasteluun käytettävälle vedelle, karjatilojen pesuvesille eikä koti- tai lemmikkieläinten juomavesille tai teollisuuden prosessivesille silloin, kun prosessivesi ei ole ihmisten käytössä olevaa vettä eikä päädy elintarvikkeisiin tai ole kosketuksissa elintarvikkeiden kanssa. Markkinoille tarkoitettu pakattu talousvesi katsotaan elintarvikkeeksi ja pakattuja talousvesiä valvotaan Ruokaviraston [pakatun veden valvontaohjeen](#) mukaisesti. Elintarvikkeiden alkutuotannon elintarvikehygieniasta annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa (1368/2011) säädetään alkutuotannossa käytettävän veden laatuvaatimuksista.

2.2. Talousvettä toimittava laitos

TsL 16 § 1 momentti

Tässä laissa tarkoitetaan:

3) talousvettä toimittavalla laitoksella toiminnanharjoittajaa, joka toimittaa talousvettä jakeluverkossa tai muuten kuin tilapäisesti tankeista;

Talousvettä toimittavalla laitoksella tarkoitetaan omistuspohjasta riippumatonta toiminnanharjoittajaa. Tavanomaisia talousvettä toimittavia laitoksia ovat vesihuoltolain (119/2001), VHL, soveltamisalaan kuuluvat talousvettä toimittavat vesihuoltolaitokset ja sellaiset vesiosuuskunnat, joihin ei sovelleta vesihuoltolakia. Vesihuoltolakia ei sovelleta laitoksiin, joilla ei ole kunnan hyväksymää toiminta-aluetta. Myös vesiosuuskunnaksi järjestäytymätön talousveden toimittaja on talousvettä toimittava laitos, jos veden toimittaminen on säännöllistä ja vettä toimitetaan usean kotitalouden tai elintarvikehuoneiston käyttöön yhteisen vesijohdon tai jakeluverkon kautta. Lisäksi kyseessä on toiminnanharjoittaminen ja talousvettä toimittava laitos aina, kun vedestä peritään maksua tai muuta vastiketta.

Talousvettä toimittavalla laitoksella on aina vedenkäyttäjää, joille vettä toimitetaan talousvetenä käytettäväksi. Elintarvikehuoneisto tai muu kiinteistö, jolla on oma vedenottamo, muuttuu talousvettä toimittavaksi laitokseksi, jos se alkaa toimittaa valmistamaansa vettä talousvetenä käytettäväksi vedenkäyttäjille kuten esimerkiksi toiselle toiminnanharjoittajalle tai kotitalouksille.

Talousvettä pakkaavat laitokset eivät ole enää 2017 alkaen TsL:n määritelmän muuttumisen takia talousvettä toimittavia laitoksia vaan elintarvikehuoneistoja. Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo pakattavan tai säiliöihin pantavan talousveden laatua näytteenottosuunnitelman mukaisesti, koska veden on täytettävä talousveden laatuvaatimukset pakkaushetkellä. Elintarvikelain mukaisen tarkastuksen yhteydessä suositellaan tarkastamaan myös vedenottamo tai kaivo ja sen rakenteet sekä veden käsittely. Elintarvikelain mukaisessa omavalvontasuunnitelmassa on otettava huomioon koko vedentuotantoketjun riskit vedenmuodostumisalueelta vedenkäsittelystä ja pakkaamiseen saakka. Pakkaava laitos on talousvettä toimittava laitos, jos se pakkaamisen lisäksi myös toimittaa talousvettä veden käyttäjille.

2.2.1. Vedenjakelualue

TsL 16 § 1 momentti

Tässä laissa tarkoitetaan:

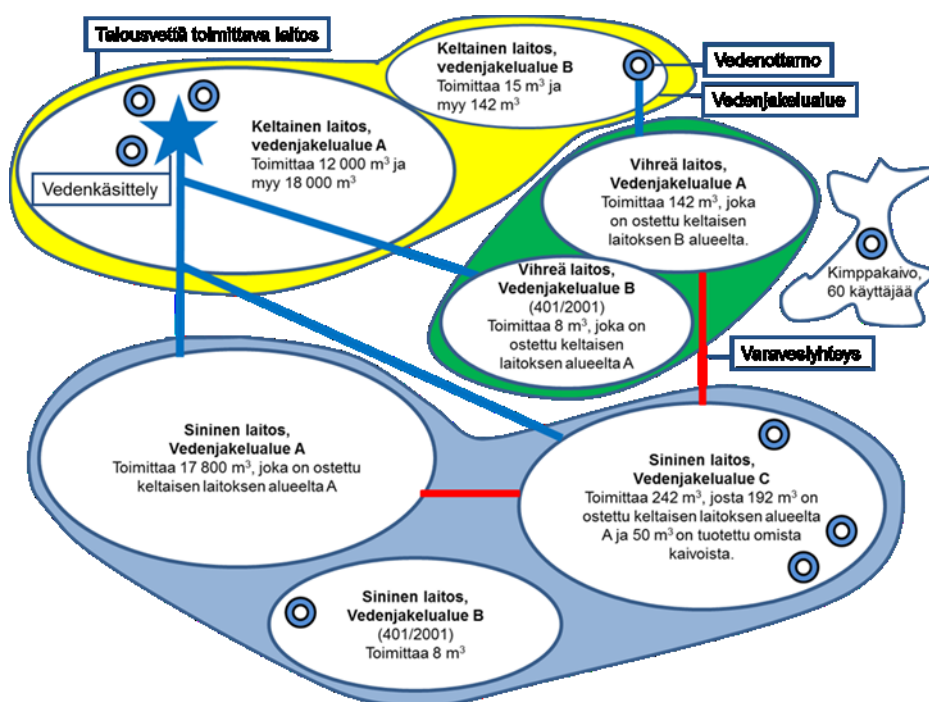
4) vedenjakelualueella sellaista talousveden jakeluverkon yhtenäistä osaa, jossa talousveden laatu on jokseenkin tasainen ja jossa talousveden toimituksesta vastaa yksi talousvettä toimittava laitos, sekä veden käyttäjän omilla laitteilla otetun talousveden käyttäjänä olevia kotitalouksia, elintarvikehuoneistoja sekä julkisen tai kaupallisen toiminnan harjoittajia.

Talousveden laatua valvotaan ja talousveden laadun viranomaisvalvonnan tulokset raportoidaan vedenjakelualueittain. Talousvettä toimittava laitos on yksiselitteisesti vastuussa vedenjakelualueilla toimitettavan talousveden laadusta siihen kohtaan saakka, jossa kiinteistön tonttijohto on liitetty laitoksen vedenjakeluverkkoon tai vesi johdetaan tankkiin, vaikka joku muu omistaisikin verkoston. Veden ottamiseen ja johtamiseen käytettävien rakennelmien ja laitteiden hoitovastuu on niiden haltijalla.

Jakeluverkon kautta vedenkäyttäjille toimitettavan talousveden osalta vedenjakelualueella tarkoitetaan sellaista yhtenäistä verkostoaluetta, jolla talousveden laatu on jokseenkin tasainen ja jolla talousveden toimituksesta vastaa yksi talousvettä toimittava laitos. Käytännössä se tarkoittaa vesijohtoverkosta, johon vesi tulee yhdestä vedenottamosta tai jossa useammasta vedenottamosta tuleva vesi pääsee muutoin kuin tilapäisesti sekoittumaan keskenään, eikä veden laatu esimerkiksi vedenkäsittelylaitoksen vuoksi vaihtele verkoston eri osissa. Tilapäinen sekoittuminen voi johtua esimerkiksi varavesiyhteyksien tilapäisestä käytämisestä. Vedenjakelualueiden katsotaan olevan erillisiä, jos verkostojen väliset varavesiyhteydet pidetään tavallisesti kiinni tai niitä käytetään vain vähän lähinnä putkien kunnossa pysymisen takia.

Vedenjakelualue kuuluu yhdelle talousvettä toimittavalle laitokselle, mikä selkeyttää verkostoalueeseen liittyneiden useamman talousvettä toimittavan laitoksen vastuunjakoa. Jokaisella talousvettä toimittavalla laitoksella on vähintään yksi vedenjakelualue, jonka veden käyttäjille toimitetun talousveden laadusta se yksiselitteisesti vastaa. Esimerkiksi tukkulaitokselta vetensä ostavilla laitoksilla on jokaisella omat vedenjakelualueensa. Niitä ei voi yhdistää yhdeksi vedenjakelualueeksi, koska veden toimittamisesta ja laadusta vastaa eri toiminnanharjoittaja (eri talousvettä toimittavat laitokset), vaikka niiden vedenlaatu todennäköisesti onkin tasaista. Kuvassa 1 on esitetty erilaisia talousvettä toimittavia laitoksia ja vedenjakelualueita.

Kiinteistön omilla laitteilla otetun talousveden osalta vedenjakelualueella tarkoitetaan niitä henkilöitä, kotitalouksia, elintarvikehuoneistoja sekä kaupallisen tai julkisen toiminnan harjoittajia, jotka käyttävät yhteisestä kaivosta (ns. kimppakaivosta), muusta vedenottamosta (esim. vesipostista) tai kiinteästä säiliöstä otettavaa talousvettä. Vedenjakelualueella tarkoitetaan myös niitä julkisen ja kaupallisen toiminnan harjoittajia, jotka käyttävät oman kaivon vettä. Vedenjakelualueena voidaan pitää esimerkiksi lomakylän rakennusten välistä vesijohtoverkostoa, jonka talousvesi on peräisin toiminnanharjoittajan kaivosta. Vedenjakelualueena pidetään niiden kiinteistöjen muodostamaa aluetta, jolla otetaan vettä talousvetenä käytettäväksi yhteisessä käytössä olevasta vedenottamosta. ”Kimppakaivo” on yli 50 käyttäjän yhteisessä käytössä oleva vedenottamo. Talousvedellä ei ole ketään varsinaista toimittajaa, joten kyseessä ei ole talousvettä toimittava laitos, mutta veden laatua on valvottava (ks. kappale 2.11.).

Kuva 1. Alueella on kolme talousvettä toimittavaa laitosta (keltainen, vihreä ja sininen) sekä kirjaimilla merkittynä niiden vedenjakelualueet, joilla talousveden laatu on jokseenkin tasaista. Keltaisen laitoksen kolmen vedenottamon vesi johdetaan vedenkäsittelylaitokselle, jossa vedet sekoittuvat ennen käsittelyä ja verkostoon johtamista. Vedenjakelualueella voi olla myös monta vedenkäsittelylaitosta, mutta tällöin kaikista vedenkäsittelylaitoksista tuotetun talousveden laadun on oltava jokseenkin tasaista. Jos näin ei ole, aluetta ei voi pitää yhtenä vedenjakelualueena. Keltaisen laitoksen A, sinisen laitoksen A- ja vihreän laitoksen B-vedenjakelualueille toimitetaan laadultaan jokseenkin tasaista vettä. Koska toimittajina ovat eri laitokset, laitoksilla on omat vedenjakelualueensa. Sinisen laitoksen vedenjakelualueella C ostettu vesi sekoittuu kolmen vedenottamon veteen verkostossa ja on jokseenkin tasaista ennen käyttäjille

toimittamista, joten se on oma vedenjakelualueensa. Myös yli 50 käyttäjän yhteisessä käytössä olevan vedenottamon ns. kimpkakaivon vettä käyttävät kiinteistöt muodostavat vedenjakelualueen.

2.3. Tukkuvesilaitos

TsL 16 § 3 momentti

Mitä tässä laissa säädetään talousvettä toimittavasta laitoksesta, sovelletaan myös toiminnanharjoittajaan, joka toimittaa vettä talousvettä toimittavalle laitokselle.

Talousvettä toimittavalle laitokselle vettä toimittavalla laitoksella eli tukkulaitoksella tarkoitetaan vettä toimittavaa toiminnanharjoittajaa, jolla ei ole talousveden vedenkäyttäjiä. Tukkuvesilaitosten valvonnassa ja velvoitteissa sovelletaan sitä, mitä on säädetty talousvettä toimittavalle laitokselle. Uuden tukkulaitoksen perustamiselle pitää hakea kunnan terveydensuojeluviranomaisen hyväksyntä, mistä on kerrottu kappaleessa 2.4. Tukkulaitoksella ne töitä tekevät henkilöt, jotka voivat vaikuttaa talousveden laatuun, tarvitsevat vesityökortin. Lisäksi tukkulaitoksilla pitää olla omavalvontaa, joka perustuu riskienarviointiin ja hallintaan ja sen riskinarviointi on hyväksyttävä (TsL 2 §, talousvesiasetus 10 §). Tukkuvesilaitosten on varauduttava häiriötilanteisiin ja tukkulaitokset on otettava huomioon kunnan terveydensuojeluviranomaisen häiriötilannesuunnitelmassa. Tukkuvesilaitos on kunnan terveydensuojeluviranomaisen suunnitelmallisen valvonnan kohde ja tukkulaitoksen tarkastamisesta on kirjoitettu kappaleessa 2.11.3.

2.4. Toiminnanharjoittajan hakemus toiminnan hyväksymiseksi

TsL 18 § 1 momentti

Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä, on haettava toimintansa hyväksymistä kunnan terveydensuojeluviranomaiselta viimeistään 3 kuukautta ennen suunniteltua toiminnan aloittamista. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin toiminta on hyväksytty.

TsL 16 § 3 momentti

Mitä tässä laissa säädetään talousvettä toimittavasta laitoksesta, sovelletaan myös toiminnanharjoittajaan, joka toimittaa vettä talousvettä toimittavalle laitokselle.

Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotantoa tai käsittelyä, ja toiminnanharjoittajan, joka toimittaa vettä talousvettä toimittavalle laitokselle (tukkulaitoksen), on haettava TsL:n 18 §:ssä säädetty kunnan terveydensuojeluviranomaisen hyväksyminen viimeistään 3 kk ennen suunniteltua toiminnan aloittamista (Taulukko 2 ja 3). Toimitettava vesi eli laitokselta lähtevä vesi on tutkittava kaikkien talousvesiasetuksessa esitettyjen muuttujien osalta ennen veden toimittamisen aloittamista. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin toiminta on hyväksytty. Myös verkoston vaikutus talousveden laatuun on selvitettävä ennen kuin talousvettä toimitetaan käyttäjille. Laadun on täytettävä talousvesiasetuksen laatuvaatimukset.

Taulukko 2. Toiminnanharjoittajat, joiden on haettava toiminnalleen TsL 18 §:ssä säädetty hyväksyntä kunnan terveydensuojeluviranomaiselta.

Toiminnanharjoittaja	Hyväksyntä
Talousvettä toimittava laitos, jolla veden-tuotantoa tai käsittelyä	Päätöksessä nimettävä vedenjakelualueet
Tukkuvesilaitos (talousvettä toimittavalle laitokselle vettä toimittava laitos)	Päätöksessä suositellaan nimeämään, minne vettä toimitetaan

Toiminnan hyväksymistä haetaan silloin, kun uusi toiminnanharjoittaja aloittaa toiminnan tai vedenottoa tai vedenkäsittelyä laajennetaan tai muutetaan olennaisesti tai jos veden laadussa tai jakelussa tapahtuu talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia (ks. kappale 2.4.1.). Kun toiminnanharjoittajan oikeushenkilö vaihtuu (käytännössä Y-tunnuksen vaihtuminen), kyse on käytännössä uudesta toimijasta. Tältä uudelta toimijalta edellytetään uutta TsL 18 §:n mukaista hyväksyntää ennen toiminnan aloittamista.

Toiminnanharjoittajan on tehtävä kirjallinen hakemus sen kunnan terveydensuojeluviranomaiselle, jonka alueella talousvettä toimittavan laitoksen tai tukkulaitoksen hallinnollinen kotipaikka sijaitsee. Hakemuksen sisältövaatimukset on säädetty talousvesiasetuksen 3 a §:ssä (ks. soveltamisohjeen osa II).

Jos kauan toimineelta toiminnanharjoittajalta ei löydy tai sillä ei ole hyväksyntää toiminnalleen, riittää, että hakemukseen sisältyvät tiedot on kuvattu esimerkiksi valvontatutkimusohjelmassa tai suunnitelmassa tukkulaitoksen valvonnasta.

2.4.1. Toiminnan muutosta koskeva hakemus

TsL 18 § 2 momentti

Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä laajennetaan tai muutetaan olennaisesti tai jos veden laadussa tai jakelussa

tapahtuu talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Muutosta koskeva hakemus on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan muuttamista. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty.

Olennaisia toiminnan muutoksia voivat olla esimerkiksi uudet vedenottamot, uudet vedenkäsittelymenetelmät tai uusien taajamien liittäminen vedenjakelualueeseen. Tukkulaitoksen toiminnan olennainen muutos voi olla esimerkiksi uusien vedenottamoiden käyttöönotto, vedenkäsittelymenetelmien muuttaminen ja veden toimittaminen uudelle talousvettä toimittavalle laitokselle. Toiminnan muutosta koskeva hakemus on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan olennaisista muuttamista. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty. Muutokset on otettava huomioon valvontatutkimusohjelmassa, omavalvonnassa, laitoksen varautumissuunnitelmassa häiriötilanteisiin ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen häiriötilannesuunnitelmassa.

TsL 18 § 3 momentti

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on lähetettävä hakemus tiedoksi niille aluehallintovirastoille, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille ja kuntien terveydensuojeluviranomaisille, joiden alueelle talousvettä toimittava laitos toimittaa vettä tai joiden alueelta se ottaa vettä, ja varattava näille tilaisuus antaa hakemuksesta lausunto.

2.4.2. Hyväksymispäätös

TsL 18 § 4 momentti

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on hyväksymispäätöksessään nimettävä talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueet. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on annettava hyväksymispäätöksessään hakijalle 20 §:ssä tarkoitettut tarpeelliset määräykset.

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on nimettävä hyväksymispäätöksessään talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueet (Taulukko 2 ja 4). Tukkulaitoksen hyväksymispäätöksessä suositellaan nimeämään talousvettä toimittavat laitokset, joille tukkuvesilaitos toimittaa vettä.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi hyväksymispäätöksessään antaa TsL:n 20 §:ssä tarkoitettuja määräyksiä. Tällaisia ovat esimerkiksi veden laatua koskevat tarkkailuvelvoitteet, määräykset desinfioinnista tai muusta veden käsittelystä ja veden käyttöä koskevat määräykset terveyshaitan ehkäisemiseksi.

Taulukko 3. Toiminnanharjoittajan terveydensuojelulain ja talousvesiasetuksen mukaisia tehtäviä.

Toimija tai toimintatyyppi	Hakemus (TsL 18 §) tai ilmoitus (TSL 18 a §)	WSP-periaatteen mukainen riskinarviointi	Esitys valvontatutkimusohjelmasta	Esitys näytteenotto-suunnitelmasta 3)	Oma-valvonta	Varautuminen häiriötilanteisiin 8)	Vesityökortit
Talousvettä toimittava laitos (1352/2015)	X	X ¹⁾	X ²⁾ omavalvonta kuvattava valvontatutkimusohjelmassa		X	X	X
Talousvettä toimittava laitos (401/2001)	X	X			X	X	suositus
Tukkuvesilaitos (talousvettä toimittavalle laitokselle vettä toimittava toiminnanharjoittaja, jolla ei ole omia vedenkäyttäjiä)	X	X ¹⁾	4)		X	X	X
Talousveden käyttö osana julkista tai kaupallista toimintaa, oma vedenottamo (1352/2015 tai 401/2001)	X	5)		X	X	X	suositus
Elintarvikehuoneiston käyttämä talousvesi, oma vedenottamo (1352/2015 tai 401/2001)	ilmoitus elintarvikevalvontaviranomaiselle	6)		X	X	X	suositus
Yhteisessä tai yksityisessä käytössä oleva kaivo tai muu vedenottamo, vähintään 50 henkilöä (1352/2015)	X	5)		X	X	suositus	suositus
Yhteisessä tai yksityisessä käytössä oleva kaivo tai muu vedenottamo, alle 50 henkilöä (401/2001)					X ⁷⁾	suositus	suositus

- 1) Toiminnanharjoittaja laatii esityksen TsL 20 §:n 3 momentissa tarkoitettua riskinarvioinnin hyväksymistä varten. Esityksen on sisällettävä vähintään talousvesiasetuksen 7 a §:ssä säädetyt asiat.

- 2) Toiminnanharjoittaja laatii esityksen vedenjakelualuekohtaisesta valvontatutkimusohjelmasta niille vedenjakelualueille, joilla käytetään tai toimitetaan talousvettä käytettäväksi vähintään 10 m³ päivässä tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin. Muille (pienemmille) vedenjakelualueille toiminnanharjoittaja laatii esityksen näytteenottosuunnitelmasta. Jos esityksissä ehdotetaan muutoksia talousvesiasetuksen mukaiseen tutkimustiheyteen tai muuttujien valvontaan, muutosehdotukset on perusteltava.
- 3) Toiminnanharjoittaja tai yksityisessä tai yhteisessä käytössä olevan kaivon tai muun vedenottamon omistaja laatii esityksen näytteenottosuunnitelmasta. Jos esityksessä ehdotetaan muutoksia talousvesiasetuksen mukaiseen tutkimustiheyteen tai muuttujien valvontaan, muutosehdotukset on perusteltava.
- 4) Osallistuu talousvettä toimittavien laitosten valvontatutkimusohjelmien laatimiseen (talousvesiasetuksen 8 §). Osa talousvettä toimittavien laitosten vastuulla olevista tutkimuksista voidaan tutkia tukkulaitoksen verkostosta, jos vettä ei käsitellä enää ennen kuin se päätyy veden käyttäjälle.
- 5) Riskinarviointi suositellaan tekemään, sillä sen perusteella talousvesiasetuksen mukaista tutkimustiheyttä voi olla mahdollista harventaa ja muuttujia poistaa talousveden laadun valvonnasta.
- 6) Elintarvikehuoneiston riskinarvioinnilla tarkoitetaan talousveden laatuun vaikuttavien riskien huomioon ottamista elintarvikelain (23/2006) mukaisessa omavalvonnassa.
- 7) Suositellaan tutkittavaksi kolmen vuoden välein.
- 8) TsL 2 § mukaan toimintaa on harjoitettava siten, että terveyshaittojen syntymisen mahdollisuuksien mukaan estyy. Tämä edellyttää varautumista. Talousvesiasetuksen 11 § mukaan talousvettä toimittavalla laitoksella tulee olla riittävä osaaminen ja valmius talousveden desinfiointiin kuuden tunnin kuluessa siitä, kun laitos epäilee mikrobiologista saastumista. VHL:n mukaan vesihuoltolaitosten ja tukkuvesilaitosten on varauduttava häiriötilanteisiin.

Taulukko 4. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävät toiminnanharjoittajien ja talousveden laadun valvonnassa ja omassa varautumisessa häiriötilanteisiin.

Toimija tai toimintatyyppi	Päätös (TsL 18 §) tai todistus (TsL 15 §)	Suunnitelmallinen tarkastus 1)	Riskinarvioinnin hyväksyminen	Talousveden laadun säännöllinen valvonta	Valvontatutkimusohjelma	Näytteenotto-suunnitelma	Tarkastus ja näytteenotto sekä määräykset terveys-haittaa epäiltäessä	Häiriötilanne-suunnitelma 10)
Talousvettä toimittava laitos (1352/2015)	X	X	X ²⁾	X	X ³⁾ sisältää kuvauksen omavalvonnasta	X, jos myös pienen asetuksen mukaisia vedenjakelu-alueita	X	X
Talousvettä toimittava laitos (401/2001)	X	X	X	X		X	X	X
Tukkuvesilaitos	X	X	X ²⁾	4)		7)	X	X
Talousveden käyttö osana julkista tai kaupallista toimintaa, oma vedenottamo (1352/2015 tai 401/2001)	X	5)		X		X ⁸⁾	X	X
Elintarvikehuoneiston käyttämä talousvesi, oma vedenottamo (1352/2015 tai 401/2001)		5),6)		X		X ^{8), 9)} ja elintarvikelain mukainen omavalvonta	X	X
Yhteisessä tai yksityisessä käytössä oleva kaivo tai muu vedenottamo, vähintään 50 henkilöä (1352/2015)	X			X		X ⁸⁾	X määräykset veden (kaivon) omistajalle	X
Yhteisessä tai yksityisessä käytössä oleva kaivo tai muu vedenottamo, alle 50 henkilöä (401/2001)							X määräykset veden (kaivon) omistajalle	X

- 1) Tarkastustiheys on määritelty terveydensuojelun valtakunnallisessa valvontaohjelmassa: <http://www.valvira.fi/ymparistoterveys/terveydensuojelu/valvontaohjelma>
- 2) Talousvesiasetuksen 7 a §:ssä on säädetty, mitä toiminnanharjoittajan esityksen pitää sisältää.
- 3) Vedenjakelualuekohtaisesti. Valvontatutkimusohjelma laaditaan talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueelle, jolla käytetään tai toimitetaan talousvettä käytettäväksi vähintään 10 m³ päivässä tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin.
- 4) Osa talousvettä toimittavien laitosten vastuulla olevista tutkimuksista voidaan tutkia tukkulaitoksen verkostosta, jos vettä ei käsitellä enää ennen kuin se päätyy veden käyttäjälle. Osallistuu talousvettä toimittavien laitosten valvontatutkimusohjelmien laatimiseen (talousvesiasetuksen 8 §).
- 5) Jos kohde on terveydensuojelulain mukaisen säännöllisen valvonnan kohde (esim. oppilaitos tai majoitushuoneisto), suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä suositellaan tarkastamaan vedenotto tai kaivo ja sen rakenteet.
- 6) Jos kohde on elintarvikelain mukainen kohde, talousveden ja sen johtamisen riskit on huomioitava omavalvontasuunnitelmassa ja elintarvikelain mukaisen tarkastuksen yhteydessä suositellaan tarkastamaan vedenotto tai kaivo ja sen rakenteet.
- 7) Terveydensuojelulain 20 § 4 momentin mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa asettaa toiminnanharjoittajalle veden laatua koskevia tarkkailuvelvoitteita.
- 8) Talousvesiasetuksen mukaista tutkimustiheyttä voi harventaa ja muuttujia poistaa talousveden laadun valvonnasta toiminnanharjoittajan esityksen mukaisesti, jos toiminnanharjoittajan esittämä riskinarviointi ja muutosehdotukset perusteluineen ovat talousvesiasetuksen mukaisia.
- 9) Elintarvikehuoneiston riskinarvioinnilla tarkoitetaan talousveden laatuun vaikuttavien riskien huomioon ottamista elintarvikelain (23/2006) mukaisessa omavalvonnassa.
- 10) Häiriötilannesuunnitelmalla tarkoitetaan ohjeistusta, jonka avulla kunnan terveydensuojeluviranomainen varautuu häiriötilanteisiin terveydensuojelulain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla yhteistyössä muiden

viranomaisten, talousvettä toimittavien laitosten ja niille vettä toimittavien laitosten kanssa sekä sellaisten laitosten kanssa, joiden toiminnasta voi aiheutua raakaveden tai talousveden saastumisen vaaraa tai joiden toiminnalle talousveden laadulla on erityisen suuri merkitys.

2.5. Toiminnanharjoittajan, vedenottamon tai vesisäiliön omistajan ilmoitus

TsL 18 a §

Toiminnanharjoittajan, joka ottaa talousvettä omilla laitteilla käytettäväksi osana julkista tai kaupallista toimintaa, ja muun kuin 18 §:ssä tarkoitetun talousvettä toimittavan laitoksen, on tehtävä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle 13 §:ssä tarkoitettu ilmoitus. Yhteisessä käytössä olevan vedenottamon tai vesisäiliön omistajan on tehtävä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle vedenjakelualueesta 13 §:ssä tarkoitettu ilmoitus, jos vettä otetaan vedenkäyttäjien omilla laitteilla talousvetenä käytettäväksi yhteensä vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa.

Seuraavien toiminnanharjoittajien ja vedenottamon tai vesisäiliön omistajan on tehtävä TsL 13 §:ssä tarkoitettu kirjallinen ilmoitus viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kunnan terveydensuojeluviranomaiselle:

- jos talousvettä toimittavalla laitoksella ei ole omaa vedentuotantoa tai käsitteilyä (esim. vesiosuuskunta, jolla on pelkkä verkosto)
- jos talousvettä otetaan vedenottamosta omilla laitteilla käytettäväksi osana julkista toimintaa (esim. koulu) tai kaupallista toimintaa (esim. kioski)
- jos vettä otetaan vedenkäyttäjien omilla laitteilla talousvetenä käytettäväksi yhteensä vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai vähintään 10 kuutiometriä päivässä eli ns. kimpakaivo

Uuden toiminnanharjoittajan, vedenottamon tai vesisäiliön omistajan on ilmoitettava toiminnasta tai toiminnanharjoittajan vaihtumisesta kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Kun toiminnanharjoittajan oikeushenkilö vaihtuu (käytännössä Y-tunnuksen vaihtuminen), kyse on käytännössä uudesta toimijasta. Täältä uudelta toimijalta edellytetään uutta TsL 13 §:n mukaista ilmoitusta viimeistään 30 päivää ennen toiminnan aloittamista.

Talousvettä voidaan ottaa omilla laitteilla myös muualta kuin vedenottamosta, esimerkiksi talousvettä toimittavan laitoksen verkostosta. Tällainen toiminnanharjoittaja voi olla esimerkiksi toiminnanharjoittaja, joka järjestää talousveden

jakelun suurtahtumaan. Myös tällaisen toiminnanharjoittajan on tehtävä TsL 13 §:n mukainen ilmoitus.

Ilmoituksessa on esitettävä soveltuvin osin talousvesiasetuksen 3 a §:ssä säädetty talousvettä toimittavan laitoksen toimintaa kokevan hakemuksen sisältöä koskevat asiat (ks. soveltamisohjeen osa II). Sen momentin 1 kohdat 2, 7 ja 8 eivät koske näitä laitoksia. Kohdan 5 osalta laitoksen on esitettävä vedenjakelualueen sijainti kartalla ja kohdan 6 osalta ostettavan veden laatu.

Ilmoituksessa on esitettävä:

- toiminnanharjoittajan, vedenottamon tai vesisäiliön omistajan yhteystiedot
- toiminnan muutosta koskevat tiedot
- tarpeelliset tiedot toimintaan liittyvien terveyshaittojen arvioimiseksi

Tärkeitä tietoja ovat myös:

- veden käyttäjien määrä
- vedentuotantoketju
- sijainti
- vedenlaatu
- omavalvonta
- henkilökunnan pätevyys
- riskinarviointi ja riskienhallinta
- varautuminen häiriötilanteisiin

Laitoksen ilmoituksessa on oltava mukana esitys valvontatutkimusohjelmasta, jos talousvettä toimittavan laitoksen valvontaan sovelletaan talousvesiasetusta (1352/2015).

TsL 13 § 1 ja 2 momentti

Toiminnanharjoittajan on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle:

Vastaava ilmoitus on tehtävä myös 1 momentissa mainitun toiminnan olennaisesta muuttamisesta. Uuden toiminnanharjoittajan on ilmoitettava toiminnanharjoittajan vaihtumisesta kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Toiminnanharjoittajan ja vedenottamon tai vesisäiliön omistajan on tehtävä kirjallinen ilmoitus myös toiminnan olennaisesta muuttamisesta.

Elintarvikehuoneistoa koskeva ilmoitus tehdään vain elintarvikevalvontaviranomaiselle siten kuin elintarvikelaissa säädetään. Elintarvikevalvontaviranomainen välittää tiedon kunnan terveydensuojeluviranomaiselle siitä, että talousvettä otetaan vedenottamosta omilla laitteilla käytettäväksi elintarvikehuoneistossa. Kunnan terveydensuojeluviranomainen luo ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valvontatietojärjestelmään (jäljempänä vati) kohteen ominaisuustiedot talousveden laadun valvontaa varten. Toiminnanharjoittaja laatii esityksen näytteenottosuunnitelmasta. Jos esityksessä ehdotetaan muutoksia talousvesiasetuksen mukaiseen tutkimustiheyteen tai muuttujien valvontaan, muutosehdotukset on perusteltava. Kunnan terveydensuojeluviranomainen laatii näytteenottosuunnitelman yhteistyössä toiminnanharjoittajan kanssa (Taulukko 3 ja 4).

Elintarvikehuoneistoissa ihmisten käyttöön tarkoitettujen tuotteiden tai aineiden valmistukseen, jalostukseen, säilytykseen ja markkinoille saattamiseen tarkoitettua vettä valvotaan talousvesiasetuksen mukaan lukuun ottamatta sellaisia tapauksia, joissa kunnan terveydensuojeluviranomainen on varmistanut, ettei veden laatu heikennä valmiiden elintarvikkeiden terveydellistä laatua. Tällöin kunnan terveydensuojeluviranomainen tekee hallinnollisen päätöksen, että elintarvikehuoneiston vettä valvotaan talousvesiasetuksen (1352/2015) sijasta pienen talousvesiasetuksen (401/2001) mukaan.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi varmistaa, ettei veden laatu heikennä valmiiden elintarvikkeiden terveydellistä laatua esimerkiksi tutkituttamalla talousveden laadun tai pyytämällä toiminnanharjoittajalta selvityksen tai selvittämällä itse, onko veden laadussa ongelmia. Toiminnanharjoittaja voi esittää myös muusta perustellusta syystä pienen talousvesiasetuksen soveltamista (ks. soveltamisohjeen osa II kappale 2), mutta kunnan terveydensuojeluviranomaisella on asiassa viimekätinen päätösvalta ottaen huomioon veden laadun turvaamista koskevat velvoitteet.

Talousvettä pakkaavat laitokset eivät ole enää 2017 alkaen TsL:n määritelmän muuttumisen takia talousvettä toimittavia laitoksia vaan elintarvikehuoneistoja. Talousvettä pakkaava toiminnanharjoittaja tekee elintarvikelain mukaisen ilmoituksen ja elintarvikevalvontaviranomainen välittää tiedon uudesta toiminnasta tai toiminnan olennaisesta muuttumisesta kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Pullotettavan tai säiliöihin pantavan talousveden laatua valvotaan

kuitenkin terveydensuojelulain nojalla, koska veden on täytettävä talousveden laatuvaatimukset pullotushetkellä.

2.5.1. Todistus ilmoituksen vastaanottamisesta ja ilmoituksen käsittely

Kunnan terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta, käsittelee ilmoituksen ja tekee tarvittaessa ilmoitettuun toimintaan kohdistuvan TsL 45 §:ssä tarkoitetun tarkastuksen (ks. kappale 2.6.) (Taulukko 4). On yleistä, että ilmoituksen tekijä saa käsittelyn ja mahdollisen tarkastuksen yhteydessä viranomaiselta ohjeita terveystaitojen ehkäisemiseksi. Talousveden laadun valvonnan on perustuttava veden terveydelliseen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan (TsL 20 §).

Ohjeita voidaan antaa tarkastuksen yhteydessä annettavan ohjeistuksen lisäksi myös ilmoituksen vastaanottotodistuksen antamisen yhteydessä. Ohjeistuksessa voidaan informoida toiminnanharjoittajaa esimerkiksi häntä velvoittavan lainsäädännön sisällöstä.

Ilmoituksen käsittelyn yhteydessä voi tulla tilanteita, jossa viranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin mahdollisesti syntyvien terveystaitojen rajoittamiseksi tai poistamiseksi. Viranomainen voi asettaa toiminnanharjoittajalle veden laatua koskevia tarkkailuvelvoitteita, määrätä talousveden desinfioitavaksi tai muuten käsiteltäväksi, jos sitä on pidettävä veden laadun kannalta tarpeellisena sekä antaa veden käyttöä koskevia määräyksiä terveystaitan ehkäisemiseksi TsL 20 §:n nojalla. Kieltoja ja määräyksiä voidaan antaa myös TsL 51 §:n nojalla.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi merkitä toiminnanharjoittajalle annettavaan todistukseen, jos pienimuotoisessa julkisessa tai kaupallisessa toiminnassa käytettävää vettä valvotaan talousvesiasetuksen (1352/2015) sijasta pienen talousvesiasetuksen (401/2001) mukaan

2.6. Hakemuksen tai ilmoituksen perusteella tehtävä tarkastus

Kunnan terveydensuojeluviranomainen tekee hakemuksen ja tarvittaessa myös ilmoitetun toiminnan tai toiminnan olennaiseen muutokseen liittyvien hakemusten tai ilmoitusten perusteella TsL 45 §:ssä tarkoitetun tarkastuksen. Hakemukseen liittyvä tarkastus sisältää asiakirjatarkastuksen ja paikan päällä tehtävän tarkastuksen. Ilmoitukseen ja olennaiseen toiminnan muutokseen liittyvän hakemuksen käsittely voi olla kevyempi. Vedenottamon tarkastuksen tekee vedenottamon sijaintikunnan valvontayksikön tarkastaja.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen kirjoittaa tarkastuksesta tarkastuskertomuksen, joka annetaan tiedoksi hakemuksen tai ilmoituksen tehneelle. Tarkastuskertomus kirjoitetaan myös asiakirjatarkastuksesta.

TsL 45 § 4 momentti

Oleellisesti asiaan vaikuttavien tehtyjen mittausten ja tutkimusten tulokset sekä valokuvat tai muut tallenteet on liitettävä tarkastuskertomukseen. Jäljennökset mittausten ja tutkimusten tuloksista, valokuvista tai muista tallenteista taikka näistä tehdyt tarpeelliset ja riittävät selvitykset on annettava tiedoksi vastaavasti kuin tarkastuskertomus. Tarkastukseen sovelletaan muutoin mitä hallintolain [\(434/2003\) 39 §:ssä](#) säädetään.

2.7. Valvontaohjelmat

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen velvollisuuksiin kuuluu todentaa talousveden valvontaohjelmien avulla, että terveydelle aiheutuvien riskien hallitsemiseksi tehdyt toimenpiteet ovat tehokkaita ja tarkoituksenmukaisia ja että talousveden laadun valvonta perustuu veden terveydelliseen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan.

TsL 20 § 3 momentti

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on:

4) todennettava valvontaohjelmien avulla, että terveydelle aiheutuvien riskien hallintatoimenpiteitä toteutetaan koko vedenjakeluketjussa vedenmuodostumisalueelta vedenoton, käsittelyn ja varastoinnin kautta vedenjakeluun, ja että hallintatoimenpiteet ovat tarkoituksenmukaisia ja tehokkaita.

Valvontaan eli TsL 20 §:n 3 momentin kohdan 4 talousveden valvontaohjelmiin kuuluvat:

- toiminnanharjoittajan omavalvonta (käyttötarkkailu ja toimintaympäristön seuranta) (TsL 2 §)
- viranomaisvalvonta

Viranomaisvalvontaan kuuluvat:

- Hakemuksen tai ilmoituksen perusteella tehtävät tarkastukset (TsL 18 §, 18 a §, 45 §)

- Suunnitelmallinen valvonta, tarkastukset (TsL 6 §, kunnan valvontasuunnitelma)
- Vedenjakelualan talousveden laadun valvontatutkimusohjelman tai näytteenottosuunnitelman mukainen valvonta (TsL 20 §:n 3 momentin 3 kohta ja STM:n asetukset 1352/2015 ja 401/2001)
- Häiriöiden ja yhteydenottojen perusteella tehtävä valvonta

2.8. Toiminnan riskien arviointi ja hallinta

TsL 20 § 2 momentti

Talousvettä toimittavan laitoksen omavalvonnan ja talousveden laadun valvonnan on perustuttava veden terveydelliseen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan. Riskinarviointi on tehtävä toiminnan harjoittajien ja viranomaisien välisenä yhteistyönä.

Sekä viranomaisvalvonnan että toiminnanharjoittajan omavalvonnan pitää perustua talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan (Taulukko 3 ja 4). Riskinarviointiin perustuva talousveden laadun varmistaminen tarkoittaa periaatteellista muutosta valvonnan painopisteeseen. Lopputuotteen eli veden käyttäjän hanasta tutkitun talousveden valvonnan sijasta on tunnistettava veden laatua uhkaavia vaaroja systemaattisesti ja määrittävä näille riskeille hallintakeinoja koko vedenjakeluketjun osalta. Vedenjakeluketjulla tarkoitetaan kokonaisuutta, joka alkaa raakaveden muodostumisalueelta veden käsittelyyn, varastointiin ja jakelun kautta siihen kohtaan, jossa veden käyttäjä ottaa vettä talousvetenä käytettäväksi. Riskien arvioinnin ja hallinnan tavoitteena on turvata talousveden turvallisuus hallitsemalla raakaveden saastumiseen sekä veden käsittelyyn, varastointiin ja toimittamiseen liittyviä riskejä.

2.8.1. WSP-työkalu

Talousveden laatuun liittyvän riskinarvioinnin on perustuttava riskinarvioinnin yleisiin periaatteisiin, jotka on vahvistettu kansainvälisissä standardeissa kuten esimerkiksi standardissa SFS-EN 15975-2 (Juomavesijärjestelmien turvallisuus. Suuntaviivat riskien- ja kriisinhallintaan). Tässä standardissa kuvataan ns. Water Safety Plan (WSP) -malli, jonka mukainen riskinarviointi voidaan tehdä verkopohjaisella [WSP](https://wspssp.fi/Wsp/Account/Start)-työkalulla (https://wspssp.fi/Wsp/Account/Start). WSP-malli on systemaattinen talousveden riskienhallintajärjestelmä valuma-alueelta tai pohjaveden muodostumisalueelta vedenkäyttäjän hanaan saakka. Työkalu on kaikkien talousvettä toimittavien laitosten ja talousveden valvontaan liittyvien viranomaisten käytettävissä maksutta.

WSP-työkalulla riskinarvioinnin tuloksena saadaan:

- luettelo tunnistetuista riskeistä
- toimenpideohjelma riskien vähentämiseksi tai poistamiseksi
- seurantaohjelma riskinhallintakeinojen toimivuuden varmistamiseksi

2.8.2. WSP-työryhmä

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen velvollisuuksiin kuuluu osallistua riskinarvioinnin tekemiseen, mutta päävastuu riskinarvioinnin tekemisestä on toiminnanharjoittajalla. Kunnan terveydensuojeluviranomainen osallistuu riskinarviointityöryhmään (WSP-työryhmä) terveystieteen arvioinnin asiantuntijana. Talousvettä toimittavan laitoksen on oltava yhteistyössä muidenkin tarvittavien tahojen (eri viranomaiset ja muut riskeihin vaikuttavat toiminnanharjoittajat) kanssa tunnistessaan raakaveteensä sekä laitteistojensa kuntoon liittyviä riskejä ja mitoittaessaan tarkkailun määrää. Riskinarvioinnissa on erityisesti otettava huomioon vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) nojalla tehtävien seurantaohjelmien tulokset. Niistä on säädetty tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa vesienhoidon järjestämisestä (1040/2006). Myös muut ympäristön seurannat kuten ympäristölupavelvollisten toiminnanharjoittajien velvoitetarkkailut ja muut ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla säädetty seurannat tuottavat riskinarvioinnin kannalta tarpeellisia tietoja. Tämän vuoksi talousvettä toimittavan laitoksen ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen on oltava yhteistyössä myös näiden säädösten toimivaltaisten viranomaisten (kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja ELY-keskus) kanssa. WSP-työkalulla laadittavan suunnitelman lähtötiedoissa on raakaveden hankinta -taulukko, jossa on vinkkejä mistä voidaan hakea jo olemassa olevaa tietoa vaarojen tunnistamiseen ja riskien arviointiin.

Vesihuoltolain 15 §:n mukaan vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä käyttämänsä raakaveden määrään tai laatuun kohdistuvista riskeistä sekä laitteistonsa kunnosta. Riskejä on arvioitu ja otettu huomioon talousvettä toimittavien laitosten viranomaisvalvonnassa jo ennen vuosien 2016 ja 2017 terveydensuojelulain muutoksia. Kunnan terveydensuojeluviranomainen on arvioinut toiminnanharjoittajan riskejä hakemuksen tai ilmoituksen perusteella tehtävällä tarkastuksella ja suunnitelmallisilla TsL:n mukaisilla tarkastuksilla. [Valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa](#) on esitetty kohdetyyppikohtainen tarkastustiheys, jota kunnan terveydensuojeluviranomainen voi lisätä tai vähentää riskinarvioinnin perusteella. Tämän lisäksi TsL 20 §:n mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen voi asettaa toiminnanharjoittajille veden laatua koskevia tarkkailuvelvoitteita tai määrätä veden desinfioitavaksi tai muuten käsiteltäväksi ja

antaa veden käyttöä koskevia määräyksiä terveyshaitan ehkäisemiseksi. Talousvesiasetuksen soveltamisohjeen osassa II kerrotaan tarkemmin toiminnanharjoittajan omavalvonnasta ja talousveden laadun viranomaisvalvonnasta.

TsL 20 § 4 momentti

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa:

- 1) asettaa toiminnanharjoittajalle veden laatua koskevia tarkkailuvelvoitteita;*
- 2) määrätä talousveden desinfioitavaksi tai muuten käsiteltäväksi, jos sitä on pidettävä veden laadun kannalta tarpeellisena;*
- 3) antaa veden käyttöä koskevia määräyksiä terveyshaitan ehkäisemiseksi.*

2.8.3. Riskinarvioinnin hyväksyminen

TsL 20 § 3 momentin 1 kohta

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on:

- 1) hyväksyttävä 2 momentissa tarkoitettu riskinarviointi;*

Talousvettä toimittavan laitoksen omavalvonnan ja talousveden laadun viranomaisvalvonnan on perustuttava veden terveydelliseen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan terveydensuojelulain 20 §:n 2 momentin mukaan. Riskinarviointi on tehtävä toiminnanharjoittajien ja viranomaisten välisenä yhteistyönä (Taulukko 3 ja 4).

Talousvesiasetuksen 3 §:ssä määritellään, että riskienhallinnalla tarkoitetaan standardin SFS-EN 15975-2 tai sitä vastaavan muun kansainvälisen standardin mukaisesti vedentuotantoketjulle tehtävää talousveden laatua uhkaavien vaarojen tunnistamista, riskien arviointia sekä riskien hallintakeinojen ja niiden seurantamenetelmien määrittämistä ja käyttöönottoa. Water Safety Plan (WSP) on em. standardin mukainen riskinhallintamenetelmä ja talousvettä toimittavan laitoksen riskinarviointi voidaan tehdä verkkopohjaisella WSP-työkalulla (<https://wspssp.fi>).

Kunnan terveydensuojeluviranomainen hyväksyy talousvettä toimittavan laitoksen ja tukkulaitoksen riskinarvioinnin. Riskinarvioinnin hyväksyminen edellyttää talousvettä toimittavan laitoksen, sen vedenjakelualueiden ja tukkulaitoksen tarkastusta. Riskinarvioinnin hyväksyttävyyden arviointia varten toiminnanharjoittajan on esitettävä kunnan terveydensuojeluviranomaiselle talousvesiasetuksen 7

a §:n edellyttämät asiat. Soveltamisohjeen osassa II on kerrottu tarkemmin riskinarvioinnin hyväksymisestä, josta on säädetty talousvesiasetuksen 7a §:ssä.

2.9. Tiedottaminen riskinarvioinnista veden käyttäjille

TsL 20 § 3 momentin 2 kohta

Kunnan terveysuojeluviranomaisen on:

2) varmistettava, että tieto riskinarvioinnin suorittamisesta ja yhteenveto sen tuloksista ovat veden käyttäjien saatavilla;

Talousvettä toimittavan laitoksen on tiedotettava toimittamansa veden laadusta ja riskinarvioinnin suorittamisesta ja sen yhteenvedosta veden käyttäjille. Esimerkiksi verkkosivut, sanomalehdet, asiakastiedotteet ja sosiaalinen media ovat hyviä tiedottamiskanavia talousveden laadusta. Riskinarvioinnista on hyvä olla pysyväluontoinen yhteenveto esimerkiksi verkkosivuilla. Riskinarvioinnista ja sen yhteenvedosta tiedotettaessa voidaan kertoa hyvin yleisellä tasolla, miten riskejä on arvioitu ja kuinka niitä hallitaan. Yhteenvedossa esitetään asioita, jotka ovat vaikuttaneet valvontatutkimusohjelman laatimiseen. Yhteenvedossa ei pidä kertoa haavoittuvuuksista, sijaintitiedoista eikä asioista, joita voidaan hyväksikäyttää tahalliseen vahingontekoon. Soveltamisohjeen osassa II on malli riskinarvioinnin yhteenvedosta.

2.10. Omavalvonta

TsL 2 § Yleiset periaatteet

Elinympäristöön vaikuttava toiminta on suunniteltava ja järjestettävä siten, että väestön ja yksilön terveyttä ylläpidetään ja edistetään.

Elinympäristöön vaikuttavan toiminnan harjoittajan on tunnistettava toimintansa terveyshaittaa aiheuttavat riskit ja seurattava niihin vaikuttavia tekijöitä (omavalvonta). Toimintaa on harjoitettava siten, että terveyshaittojen syntyminen mahdollisuuksien mukaan estyy.

Omavalvonnalla tarkoitetaan toiminnanharjoittajan velvollisuutta tunnistaa toimintansa terveyshaittaa aiheuttavat vaarat, arvioida riskit, hallita ne ja seurata riskinarvioinnin perusteella tarpeelliseksi katsottuja tekijöitä. Toiminnanharjoittajan omavalvonta luo perustan talousveden turvalliselle laadulle. Viranomaisvalvonnalla varmistetaan, että talousveden laatu täyttää talousvesiasetuksen vaatimukset. Omavalvonnassa kannattaa käyttää jatkuvatoimisia mittareita, joiden tuloksia voidaan hyödyntää valvontatutkimusohjelmaa laadittaessa.

Toiminnanharjoittajan on esitettävä, miten toimintaan vaikuttavat vaarat on tunnistettu, miten riskit on arvioitu ja mitä riskinhallintakeinoja toiminnanharjoittaja ja työntekijät ovat ottaneet käyttöön. WSP-työkalu on suositeltava apuväline toimintaympäristön seurannan ja muun omavalvonnan suunnitteluun.

Myös vesihuoltolain 15 §:n nojalla vesihuoltolaitoksen (talousvettä toimittavan laitoksen) ja vettä vesihuoltolaitokselle toimittavan laitoksen (tukkulaitoksen) on oltava selvillä käyttämänsä raakaveden määrään tai laatuun kohdistuvista riskeistä sekä laitteistonsa kunnosta, ja sen vuoksi tarkkailtava käyttämänsä raakaveden määrää ja laatua ja laitteistonsa kuntoa. Laitteistolla tarkoitetaan kaikkia laitoksen toiminnan kannalta tarpeellisia laitteita kuten vedenottamoita, vedenkäsittelylaitoksia, jakeluverkostoa siihen liittyvine säiliöineen ja laitteineen, pumppaamoja, puhdistamoita sekä viemäriverkostoa siihen liittyvine kaivoineen ja laitteineen. Erityisesti huomiota on kiinnitettävä laitoksen verkostoihin.

TsL 17 § 2 momentti

Vedenottamo sekä veden käsittely-, varastointi- ja jakelulaitteet on suunniteltava, sijoitettava ja rakennettava ja niiden haltijan on hoidettava niitä siten, että talousvesi täyttää 1 momentissa säädetyt vaatimukset. Näiden toimien yhteydessä on lisäksi otettava huomioon vesilain 4 luvun 12 §:n nojalla annetut vedenottamon suoja-alueääräykset sekä vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain ([1299/2004](#)) 10 e §:n nojalla laadittu pohjavesialueen suojelusuunnitelma.

Talousvettä toimittavan laitoksen ja tukkulaitoksen omavalvonnalla tarkoitetaan veden laadun tarkkailun lisäksi myös muuta laitoksen toiminnan kannalta merkityksellistä tarkkailua, kuten toimintaympäristön asianmukaisuuden ja siisteyden tarkkailua, dokumentointia ja huomioon ottamista laitoksen toiminnassa. Dokumentointi on oltava mahdollista esittää kunnan terveydensuojeluviranomaiselle pyydettyäessä. Laitoksen toimintaympäristöä ovat laitoksen omistamat ja hallinnoimat alueet, infrastruktuuri sekä pohjavesilaitoksilla pohjaveden muodostumisalue ja pintavesilaitoksilla laitoksen raakaveden laadun riskeihin vaikuttava valuma-alue. Laitoksen on oltava tietoinen raakaveden laatuun kohdistuvista riskeistä ja omavalvonnalla on seurattava raakaveden laatua siinä laajuudessa kuin on tarpeen vedenkäsittelyn riittävyuden ja talousveden laadun varmistamiseksi.

2.11. Suunnitelmallinen viranomaisvalvonta

Kunta laatii ja hyväksyy säännöllistä valvontaa koskevan terveydensuojelun valvontasuunnitelman eli kunnan valvontasuunnitelman, josta on säädetty TsL:n 6 §:ssä. Riskiperusteisesti laadittavalla suunnitelmalla varmistetaan, että valvonta

on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan valvontasuunnitelmassa on otettava huomioon TsL:n 4 a §:ssä säädetty terveydensuojelun valtakunnallinen valvontaohjelma, joka on osa ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa. Valvira laatii [valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman](#). Siinä on ohjeita kunnan valvontasuunnitelman laatimiseen koskien muun muassa talousvettä toimittavien laitosten vedenjakelualueiden tarkastustiheyttä ja tarkastusten sisältöä. Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä. Jos tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, antaa terveydensuojeluviranomainen haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset. Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säännöllisesti talousvettä toimittavia laitoksia, niiden vedenjakelualueita ja tukkulaitoksia sekä tekee kohteisiin tarkastuksia (ks. kappaleet 2.11.1, 2.11.2. ja 2.11.3.).

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden laatua valvontatutkimusohjelman tai näytteenottosuunnitelman mukaisesti seuraavissa kohteissa (ks. kappale 2.11.4.):

- talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue
- vedenjakelualue, jossa talousvettä käytetään osana julkista tai kaupallista toimintaa ja talousvesi otetaan vedenottamosta kiinteistön vesilaitteistolla
- vedenjakelualue, jossa talousvettä käytetään elintarvikehuoneistossa ja talousvesi otetaan vedenottamosta kiinteistön vesilaitteistolla
- vedenjakelualue, jonka yhteisessä tai yksityisessä käytössä olevan kaivon tai muun vedenottamon talousvettä käyttää vähintään 50 henkilöä

2.11.1. Talousvettä toimittavan laitoksen tarkastus

Kunnan valvontasuunnitelman mukaisella tarkastuksella tarkoitetaan talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueen tai tukkulaitoksen toiminnan tarkastusta (Taulukko 4). Talousvettä toimittava laitos (toiminnanharjoittaja) on tarkastettu kokonaan, kun sen kaikki vedenjakelualueet on tarkastettu. Vedenjakelualueiden tarkastustiheys voidaan päättää riskinarvioinnin perusteella ja se voi olla erilainen talousvettä toimittavan laitoksen eri vedenjakelualueilla. WSP-riskinarviointi helpottaa tarkastustiheyden arvioinnissa. Monet asiat kuten esimerkiksi toiminnasta tehdyn hakemuksen ja sen hyväksymispäätöksen asianmukaisuus, varautumissuunnitelma häiriötilanteisiin ja henkilökunnan vesityökortit voivat koskea kaikkia talousvettä toimittavan laitoksen eri vedenjakelualueita.

Tarkastuskertomukset, kehotukset ja määräykset lähetetään talousvettä toimittavalle laitokselle.

2.11.2. Vedenjakelualueen tarkastus

Vedenjakelualueen tarkastuksella tarkastetaan, että toiminta on siitä tehdyn hakemuksen tai ilmoituksen mukaista, toiminnanharjoittajan omavalvonta on tehokasta (mm. tiedottaminen asiakkaille ja viranomaisille, vedenlaadun valvonta ja toimintaympäristön seuranta, varautumissuunnitelma häiriötilanteisiin) ja riskit on arvioitu huolellisesti ja niiden hallintatoimenpiteet viety laitoksen toimintaan ja ohjeisiin. Jos kohteen riskinarvioinnin laadinta todetaan riittämättömäksi tai siinä on selkeitä puutteita, tarkastuksessa käydään läpi tarkemmin vedenkäsittelyprosessia ja laitoksen käytäntöjä. Tarkastuksella voidaan perehtyä muun muassa raakaveden laatuun, vedenottamoihin, niiden sijaintiin, veden käsittelytiloihin, veden käsittelytapaan, käsittelyssä käytettyihin kemikaaleihin, talousveden laatuun, valvontatutkimusohjelmaan ja suunnitelmiin, jotka koskevat häiriötilanteisiin varautumista. Lisäksi tarkastuksella voidaan käsitellä ympäristöstä veden laadulle vaaraa aiheuttavia toimintoja sekä kuinka ne huomioidaan omavalvonnassa, valvontatutkimusohjelmassa ja varautumisessa. Vedenjakelualue on tarkastettava vähintään kerran kolmessa vuodessa.

Tarkastuksella selvitetään terveydensuojelun näkökulmasta muun muassa:

- Toiminnan siitä tehdyn hakemuksen ja hyväksymispäätöksen mukaisuus
- WSP (Water Safety Plan) periaatteen mukaisesti toteutetut riskiraportit sekä toimenpide- että seurantaohjelmat
- Laitoksen suorittaman omavalvonnan riittävyys
- Työntekijöiden vesityökorttien voimassaolo
- Varautumissuunnitelmat häiriötilanteisiin
- Aikaisemmilla tarkastuksilla havaittujen epäkohtien korjaaminen
- Valvontatutkimusohjelman toteutuminen
- Vedenottamoiden ympäristön asianmukaisuus
- Vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto
- Tilojen siisteys ja kunto
- Saneeraaminen

VHL:n 15 a §:n mukaan vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa, laatii ja pitää ajan tasalla suunnitelman häiriötilanteisiin varautumisesta sekä ryhtyy suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Vesihuoltolaitosten on toimitettava suunnitelmansa häiriötilanteisiin varautumisesta valvontaviranomaisille, joita ovat ELY-keskus, kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Valvontaviranomaisten lisäksi suunnitelma on toimitettava pelastusviranomaisille ja kunnalle.

2.11.3. Tukkulaitoksen tarkastus

Kunnan tehtävänä on valvoa terveydensuojelua sekä laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma. Koska tukkulaitokseen sovelletaan samoja säännöksiä kuin talousvettä toimittavaan laitokseen, TsL:n 16 §:n mukaan tukkuvesilaitos on suunnitelmallisen valvonnan kohde (Taulukko 4). Tukkuvesilaitosta valvoo sen kunnan terveydensuojeluviranomainen, jonka alueella tukkuvesilaitos sijaitsee. Jos tukkuvesilaitos sijaitsee monen valvontayksikön alueella, valvontayksiköt tekevät yhteistyötä valvonnassa. Kunnan terveydensuojeluviranomainen on toimivaltainen vain omalla toiminta-alueellaan. Kunnan terveydensuojeluviranomainen tekee tukkulaitokselle tarkastuksia niin usein kuin kunnan valvontasuunnitelmaan on kirjattu. Tukkulaitoksella ei ole vedenjakelualuetta, koska sillä ei ole vedenkäyttäjiä.

Tukkulaitoksen tarkastuksella tarkastetaan muun muassa, että toiminta on siitä tehdyn hakemuksen mukaista, toiminnanharjoittajan omavalvonta on tehokasta (mm. tiedottaminen ostaville laitoksille ja viranomaisille, vedenlaadun valvonta ja toimintaympäristön seuranta, varautumissuunnitelma häiriötilanteisiin) ja riskit on arvioitu huolellisesti ja hallintatoimenpiteet on viety laitoksen toimintaan ja ohjeisiin. Jos kohteen riskinarvioinnin laadinta todetaan riittämättömäksi tai siinä on selkeitä puutteita, tarkastuksessa käydään läpi tarkemmin vedenkäsittelyprosessia ja laitoksen käytäntöjä. Tarkastuksella voidaan perehtyä muun muassa raakaveden laatuun, vedenottamoihin, niiden sijaintiin, veden käsittelytiloihin, veden käsittelytapaan, käsittelyyn käytettyihin kemikaaleihin, veden laatuun, näytteenottosuunnitelmiin ja suunnitelmiin, jotka koskevat häiriötilanteisiin varautumista. Lisäksi tarkastuksella voidaan käsitellä ympäristöstä veden laadulle vaaraa aiheuttavia toimintoja sekä kuinka ne huomioidaan omavalvonnassa ja varautumisessa. Tukkuvesilaitosten tietojen on oltava kuvattuina myös ostavien laitosten valvontatutkimusohjelmissa ja varautumissuunnitelmissa. Tarkastuksella selvitetään terveydensuojelun näkökulmasta samoja asioita kuin vedenjakelualueiden tarkastuksilla:

- Toiminnan siitä tehdyn hakemuksen ja hyväksymispäätöksen mukaisuus

- WSP (Water Safety Plan) periaatteen mukaisesti toteutetut riskiraportit sekä toimenpide- että seurantaohjelmat
- Laitoksen suorittaman omavalvonnan riittävyys
- Työntekijöiden vesityökorttien voimassaolo
- Varautumissuunnitelmat häiriötilanteisiin
- Aikaisemmilla tarkastuksilla havaittujen epäkohtien korjaaminen
- Vedentuotantoketjussa olevien talousvettä toimittavien laitosten valvontatutkimusohjelmat
- Vedenottamoiden ympäristön asianmukaisuus
- Vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto
- Tilojen siisteys ja kunto
- Saneeraaminen

TsL 20 §:n 3 momentin kohdan 4 mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen on todennettava valvontaohjelmien avulla, että terveydelle aiheutuvien riskien hallintatoimenpiteitä toteutetaan koko vedenjakeluketjussa vedenmuodostumisalueelta vedenoton, käsittelyn ja varastoinnin kautta vedenjakeluun, ja että hallintatoimenpiteet ovat tarkoituksenmukaisia ja tehokkaita. Tukkuvesilaitos on tärkeä osa vedenjakeluketjua ja siksi myös tukkulaitoksella on oltava valvontaohjelmat, joita ovat toiminnanharjoittajan omavalvonta (TsL 2 §) ja viranomaisvalvonta. Tukkulaitoksen riskien arviointi ja riskin hallintakeinojen määrittäminen voidaan tehdä WSP-riskinhallintajärjestelmän avulla. Tukkulaitoksen omavalvontaan ja näytteenottosuunnitelmaan liitetään tiedot, jotka koskevat vedenottoa sekä veden käsittely-, varastointi- ja jakelulaitteita. TsL 17 §:n mukaan ne on suunniteltava, sijoitettava ja rakennettava ja niiden haltijan on hoidettava niitä siten, että talousvesi on terveydelle haitatonta ja tarkoitukseensa soveltuvaa. Tukkulaitoksen on osallistuttava niiden talousvettä toimittavien laitosten vedenjakelualueiden riskinarviointiin ja valvontatutkimusohjelmien laadintaan, joille se toimittaa vettä.

VHL:n 15 a §:n mukaan vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa, laatii ja pitää ajan tasalla suunnitelman häiriötilanteisiin varautumisesta sekä ryhtyy suunnitelman perusteella tarvittaviin toimenpiteisiin. Edellä mainittu koskee myös laitosta, joka toimittaa vettä vesihuoltolaitokselle eli tukkuvesilaitosta. Vesihuoltolaitosten ja tukkuvesilaitosten on toimitettava suunnitelmansa häiriötilanteisiin

varautumisesta valvontaviranomaisille, joita ovat ELY-keskus, kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Valvontaviranomaisten lisäksi suunnitelma on toimitettava pelastusviranomaisille ja kunnalle.

2.11.4. Talousveden laadun valvonta

TsL 20 § 3 momentti

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on:

3) valvottava säännöllisesti 18 ja 18 a §:ssä tarkoitetun ja elintarvikehuoneistossa käytettävän talousveden laatua;

Talousvetenä käytettävän veden on oltava terveydelle haitatonta ja tarkoitukseensa soveltuvaa. Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säännöllisesti talousveden laatua taulukon 4 osoittamissa kohteissa. Talousveden laadun valvonnasta on kirjoitettu yksityiskohtaisesti talousvesiasetuksen soveltamisohjeen osassa II.

Veden oton ja jakelun toteutuksessa on otettava huomioon vesilain nojalla tehdyt vedenottamon suoja-aluepäätökset ja pohjavesialueiden suojelusuunnitelmat, joista on säädetty vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetussa laissa (1299/2004). Talousveden turvallisuuden varmistamiseksi on otettava huomioon koko vedentuotantoketju vedenmuodostumisalueelta veden oton, käsittelyn ja varastoinnin kautta vedenjakeluun.

2.11.4.1. Talousvettä pakkaava elintarvikehuoneisto

Talousvettä pakkaavat laitokset eivät ole enää 2017 alkaen TsL:n määritelmän muuttumisen takia talousvettä toimittavia laitoksia vaan elintarvikehuoneistoja. Kunnan terveydensuojeluviranomainen saa tiedon näistä kohteista elintarvikelain mukaisilta viranomaisilta. Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo pakattavan tai säiliöihin pantavan talousveden laatua näytteenottosuunnitelman mukaisesti, koska veden on täytettävä talousveden laatuvaatimukset pakkaushetkellä. Pakattava talousvesi voidaan tuottaa elintarvikehuoneiston omasta vedenottamosta tai kaivosta tai sitä toimitetaan talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueelta. Talousvesiasetuksen soveltamisohjeen osassa II kerrotaan pakattavan talousveden laadun valvonnasta tarkemmin. Pakattua talousvettä valvotaan Ruokaviraston [pakatun veden valvontaohjeen](#) mukaisesti.

Elintarvikelain mukaisen tarkastuksen yhteydessä suositellaan tarkastamaan myös vedenotto tai kaivo ja sen rakenteet sekä veden käsittely.

Elintarvikelain mukaisessa omavalvontasuunnitelmassa on otettava huomioon koko vedentuotantoketjun riskit vedenmuodostumisalueelta lähtien vedenkäsittelyyn ja pakkaamiseen saakka. Pakkaava laitos on talousvettä toimittava laitos, jos se pakkaamisen lisäksi myös toimittaa talousvettä veden käyttäjille.

2.11.5. Tukkulaitoksen veden laadun valvonta

Koska tukkulaitoksella ei ole vedenkäyttäjiä, sillä ei ole vedenjakelualueita eikä velvollisuutta laatia omaa valvontatutkimusohjelmaa. Sen sijaan tukkulaitoksen on osallistuttava niiden talousvettä toimittavien laitosten vedenjakelualueiden riskinarviointiin ja valvontatutkimusohjelmien laadintaan, joille se toimittaa vettä (Taulukko 3 ja 4).

Tukkulaitoksen veden laadun valvonta perustuu omavalvontaan, jonka on puolestaan perustuttava WSP-periaatteella tehtyyn riskinarviointiin. Kunnan terveys- ja suojeluviranomaisen on oltava mukana riskinarvioinnin tekemisessä, sillä riskinarviointi on tehtävä toiminnanharjoittajien ja viranomaisten välisenä yhteistyönä. Tukkulaitoksen näytteenottosuunnitelmaan liitetään tiedot, jotka koskevat vedenottamoita sekä veden käsittely-, varastointi- ja jakelulaitteita. TsL 17 §:n mukaan ne on suunniteltava, sijoitettava ja rakennettava ja niiden haltijan on hoidettava niitä siten, että talousvesi on terveydelle haitatonta ja tarkoituksensa soveltuvaa. Tukkulaitoksen näytteenottosuunnitelman laatimisen pohjana voi käyttää valvontatutkimusohjelmamallia, jos se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi.

Tukkulaitoksen vettä ostavan talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueen valvontatutkimusnäytteitä voidaan ottaa myös tukkulaitokselta silloin, kun vettä ei käsitellä enää ennen kuin se päätyy veden käyttäjälle.

2.12. Häiriötilanteisiin varautuminen

TsL 8 § 1 momentti Häiriötilanteisiin varautuminen

Kunnan terveys- ja suojeluviranomaisen on yhteistyössä muiden viranomaisten ja laitosten kanssa laadittava suunnitelma elinympäristöön vaikuttaviin häiriötilanteisiin varautumiseksi. Toiminta on suunniteltava ennakolta ja sitä on harjoitettava siten, että häiriötilanteessa pystytään ehkäisemään, selvittämään ja poistamaan häiriön aiheuttamat terveyshaitat, häiriön vaikutukset saadaan rajoitettua mahdollisimman vähäisiksi ja häiriöstä toipuminen saadaan käyntiin mahdollisimman nopeasti.

Varautumisen tarkoituksena on, että viranomaiset kykenevät hoitamaan toimintansa mahdollisimman häiriöttömästi kaikissa tilanteissa (Taulukko 4). Kysymys

ei ole vain häiriötilannesuunnitelman laatimisesta, vaan jatkuvasta prosessista, jolla varmistetaan todellinen valmius ja kyky toimia häiriötilanteissa. Soveltamisohjeen osassa II kerrotaan tarkemmin kunnan terveydensuojeluvirnaomaisen häiriötilannesuunnitelmasta talousveden laadun turvaamiseksi.

2.13. Laitostekninen ja talousvesihygieeninen osaaminen ja vesityökortti

TsL 20 b § Talousvesihygieeninen osaaminen

Toiminnanharjoittajan on kustannuksellaan huolehdittava siitä, että talousvettä toimittavassa laitoksessa työskentelevillä talousveden laatuun vaikuttavia toimenpiteitä tekevillä henkilöillä on laitosteknistä ja talousvesihygieenistä osaamista osoittava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston antama todistus. Todistus annetaan henkilölle, joka on suorittanut hyväksytysti laitosteknistä ja talousvesihygieenistä osaamista arvioivan testin. Todistus on voimassa viisi vuotta.

Talousveden laatuun vaikuttavia toimenpiteitä tekevillä vähintään 10 m³ tai vähintään 50 henkilölle päivässä talousvettä toimittavilla laitoksilla (laitoksilla, joiden talousveden laadun valvontaan sovelletaan talousvesiasetusta) työskentelevillä henkilöillä pitää olla laitosteknistä ja talousvesihygieenistä osaamista osoittava todistus (Taulukko 3). Talousveden laatuun vaikuttavia toimenpiteitä tehdään muun muassa talousvettä toimittavilla laitoksilla, jakeluverkoissa ja tukulaitoksilla. Todistus on nimeltään vesityökortti ja sen saa, kun suorittaa hyväksyttävästi laitosteknistä ja talousvesihygieenistä osaamista osoittavan osaamistestin. Osaamistestissä voi suorittaa vesilaitos- ja vesijohtoverkostot -testejä. Vesityökortti on voimassa viisi vuotta. Testejä järjestävät Valviran hyväksymät testaajat, joiden yhteystiedot on esitetty [Valviran vesityökorttiverkkosivulla](#). Verkkosivulla on tietoa myös vesityökortin suorittamisesta ja testaajaksi hakemisesta. Osaamistestiin kuuluvista asioista on säädetty talousvettä toimittavassa laitoksessa työskentelevältä vaadittavasta laitosteknisestä ja talousvesihygieenisestä osaamisesta ja osaamisen testaamisesta annetussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (1351/2006). Vesityökortin suorittamista voi suositella myös pienen talousvesiasetuksen mukaisten kohteiden talousveden laatuun vaikuttavia toimenpiteitä tekeville henkilöille.

2.14. Tutkimuslaboratoriot

TsL 49 a § 1 momentti Tutkimuslaboratoriot

Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten edellyttämät viranomaisille tarkoitetut tutkimukset tulee tehdä Elintarviketurvallisuusviraston hyväksymässä laboratoriossa.

Terveysuojelulain 49 a §:n mukaan viranomaisille tarkoitetut säännöllisen valvonnan tutkimukset on teetettävä Ruokaviraston (entinen Elintarviketurvallisuusvirasto) hyväksymässä laboratoriossa. Valvira on antanut ohjeen [terveysuojelulain mukaisissa valvontatutkimuksissa käytettävistä menetelmistä](#).

Ruokavirasto pitää yllä luetteloa hyväksytyistä laboratorioista ja niiden talousvesiasetuksen mukaisiin tutkimuksiin soveltuvista menetelmistä. [Hyväksytyt laboratoriot](#) ja menetelmät voi tarkistaa Ruokaviraston verkkosivulta.

Ennen talousvesiasetuksen mukaisiin viranomaistutkimuksiin käytettävien menetelmien hyväksymistä Ruokavirasto pyytää lausunnot Valviralta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta (THL) ja Säteilyturvakeskukselta (STUK), jotka lausuvat Ruokavirastolle, ovatko menetelmät talousvesiasetuksen vaatimusten mukaisia. Valvira lausuu kemiallisista menetelmistä ja täyttävätkö ne talousvesiasetuksen liitteessä III asetetut vaatimukset määritysrajasta ja mittausepävarmuudesta tai oikeellisuudesta, täsmällisyydestä ja toteamisrajasta. THL lausuu mikrobiologisista menetelmistä ja STUK radioaktiivisten aineiden määritysmenetelmistä.

Elintarvikelain, rehulain ja terveysuojelulain nojalla tutkimuksia tekevästä laboratorioista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (152/2015) on säädetty tarkemmin tutkimuksia tekevien laboratorioiden pätevyysvaatimuksista ja velvollisuuksista.

Terveysuojelulain 49 a §:n 4 momentin mukaan hyväksytyyn laboratorioon on viivytyksettä ilmoitettava toimeksiantajalleen terveyshaittaan viittaavasta tutkimustuloksesta ja lähetettävä näytteestä eristetyt mikrobikannat THL:lle.

Talousvettä toimittavan laitoksen omavalvonnassa voi käyttää muitakin tutkimustahoja kuin Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita ja menetelmiä. Häiriötilanteiden aikana lisätutkimuksia voi teettää myös muissa kuin Ruokaviraston hyväksymissä laboratoriossa. Tutkimuksissa voi käyttää menetelmiä, jotka katsotaan parhaimmiksi asian selvittämisen kannalta. Vesihuoltopooli on valmistellut vesihuoltolaitoksille ohjeen [kriittisten laboratoriopalveluiden saatavuuden varmistamiseksi](#).

49 b § 1 momentti Tutkimuslaboratorioiden valvonta

Elintarviketurvallisuusvirasto valvoo, että 49 a §:ssä tarkoitetut laboratoriot noudattavat tätä lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä. Jos laboratorio toimii näiden vastaisesti, Elintarviketurvallisuusvirasto voi antaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoa kuultuaan tarpeellisia määräyksiä toiminnan korjaamiseksi. Jos laboratorio ei Elintarviketurvallisuusviraston määräyksistä huolimatta korjaa puutteita, Elintarviketurvallisuusvirasto voi peruuttaa laboratorion hyväksymisen määräajaksi. Elintarviketurvallisuusviraston tulee antaa määräyksiä laboratorion toiminnan korjaamiseksi tai tarvittaessa toiminnan keskeyttämiseksi määräajaksi myös Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston esityksestä.

Ruokavirasto valvoo laboratorioita ja voi antaa laboratoriolle tarpeellisia määräyksiä Valviraan kuultuaan, jos terveydensuojelulain mukaisten viranomaisvalvontatulosten luotettavuudessa epäillään ongelmia. On tärkeää, että Ruokavirastoon tai Valviraan ollaan yhteydessä nopeasti, jos tutkimustulosten luotettavuudessa havaitaan ongelmia ja asia ei ratkea laboratorioon reklamoinnin yhteydessä.

2.15. Maksut

TsL 50 § 1 ja 2 momentti, 3 momentin 1-3 kohdat ja 4 momentin 2 kohta Maksut

Tämän lain mukaisten valtion suoritteiden maksullisuuden osalta noudatetaan, mitä valtion maksuperustelaisissa ([150/1992](#)) säädetään. Kunnan tulee määritellä suoritteistaan perimät maksut siten, että ne vastaavat enintään suoritteiden tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia. Kunnan teettäessä tutkimuksia tai selvityksiä ulkopuolisella asiantuntijalla tai laboratoriossa kustannukset peritään asiakkaalta enintään todellisten kustannusten mukaisina.

Kunnan on perittävä toiminnanharjoittajalta tämän lain mukaisista käsittelemistään ilmoituksista ja hakemuksista, 6 §:ssä tarkoitettuun kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja tutkimuksista sekä mainitun pykälän nojalla myöntämistään todistuksista hyväksymänsä taksan mukainen maksu.

Toiminnanharjoittajalta on lisäksi perittävä maksu valvontatoimenpiteistä, jotka liittyvät:

- 1) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuun kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvontaan, jos*

määräysten antaminen perustuu tämän lain säännösten noudattamatta jättämiseen;

- 2) 13 §:n nojalla tehtyjen ilmoitusten perusteella annettujen määräysten valvontaan;*
- 3) 18 §:n nojalla tehdyn hakemuksen perusteella annettujen määräysten valvontaan sekä 20 §:n mukaiseen talousveden laadun valvontaan ja tarkkailuun;*

Kunnalla on lisäksi oikeus periä hyväksymänsä taksan mukainen maksu:

2) kaivon omistajalta talousvesitutkimuksista silloin, kun kysymys ei ole 16 §:n 4 momentissa tarkoitetusta talousvettä toimittavasta laitoksesta; (27.6.2014/553)

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen yhteistyö toiminnanharjoittajan kanssa häiriötilanteisiin varautumisessa, riskinarvioinnissa ja valvontatutkimusohjelmien laadinnassa ja valmistelussa ei ole laskutettavaa toimintaa. Valvontatulosten aville raportointiin käytettyä aikaa ei voi laskuttaa toiminnanharjoittajilta.

TsL 50 §:n mukaan kunnan on perittävä hyväksymänsä taksan mukainen maksu:

- TsL:n mukaisista käsittelemistään hakemuksista ja ilmoituksista (TsL 13, 18 ja 18 a §)
- TsL:n 6 §:ssä tarkoitettuun kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja tutkimuksista
- TsL:n 6 §:ssä tarkoitettuun kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen perusteella annettujen määräysten valvontaan silloin, kun määräysten antaminen perustuu tämän lain noudattamatta jättämiseen
- TsL 13 §:n nojalla tehtyjen ilmoitusten perusteella annettujen määräysten valvontaan
- TsL:n 18 §:n nojalla tehdyn hakemuksen perusteella annettujen määräysten valvontaan
- 20 §:ssä edellytettyyn talousveden laadun valvontaan ja tarkkailuun

Lisäksi kunnalla on oikeus periä maksuja taksan mukaisesti kaivon omistajalta talousvesitutkimuksista.

Edellä mainitut maksulliset toimenpiteet on sisällytettävä valvontayksikön maksutaksaan. Kunnan on perittävä hyväksymänsä taksan mukainen maksu talousvettä toimittavan laitoksen hakemuksesta ja kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvistä talousvettä toimittavien laitosten ja niiden vedenjakelualueiden tarkastuksista. Kunnan on perittävä maksut myös tukkuvesilaitosten hakemuksista ja valvontasuunnitelman mukaisista tukkuvesilaitosten tarkastuksista. Kuntaliitto on julkaissut mallitaksan [ympäristöterveydenhuollon taksoista](#).

Maksuja koskevassa TsL 50 §:ssä todetaan, että kunnan on perittävä maksu käsittelemistään ilmoituksista ja hakemuksista. Jos toiminnanharjoittaja vaihtuu (y-tunnus vaihtuu), katsotaan toiminnanharjoittaja kokonaan uudeksi toimijaksi, jolla on velvollisuus tehdä uudet hakemukset ja ilmoitukset. Näiden käsittelystä kunta perii maksut normaaliin tapaan taksan mukaisesti.

Kun riskinarviointi hyväksytään ensimmäisen kerran, siitä tehdään hallinnollinen päätös. Riskinarvioinnin hyväksymisen käsittelystä peritään vahvistetun taksan mukainen maksu. Riskinarviointi voidaan hyväksyä ensimmäisen hyväksymispäätöksen jälkeen jatkossa suunnitelmallisen tarkastuksen yhteydessä ja aiheutuva kustannus voidaan sisällyttää tarkastusmaksuun.

Valvontasuunnitelman mukaisten valvontatulosten ja häiriötilannesuunnitelman tarkastamiseen käytetty aika on valvontasuunnitelmaan ja TsL 20 §:än sisältyvää työtä, jonka kunnan terveydensuojeluviranomainen voi ottaa huomioon maksuissa (TsL 50 §:n 3 momentin 3. kohta).

Talousvettä toimittavat laitokset, muut toiminnanharjoittajat ja tahot, joiden talousveden laatua viranomainen valvoo (ks. Taulukko 3), maksavat valvontatutkimusohjelman tai näytteenottosuunnitelman mukaiset ja muut kunnan terveydensuojeluviranomaisen määräämät tutkimukset.

Osa talousvesiasetuksen 7 §:ssä säädetystä talousveden säännöllisen valvonnan muuttujista voidaan määrittää raakavedestä, tukkulaitokselta, vedenkäsittelylaitokselta lähtevästä tai vesijohtoverkoston johdetusta vedestä (muuttujat on esitetty talousvesiasetuksen liitteen I taulukoissa) ja osa 10 §:ssä säädetystä omavalvonnasta voidaan tehdä toisen talousvettä toimittavan laitoksen tai tukkulaitoksen toimesta. Valvontatutkimusohjelmaan tai näytteenottosuunnitelmaan on kirjattava, kuka vastaa eri muuttujien tutkimisesta. Tämä helpottaa valvontaa ja valvonnasta TsL:n 50 §:n nojalla perittävien kustannusten kohdentamista.

3. Vesihuoltolaki, VHL (119/2001)

Vesihuollolla tarkoitetaan vedenhankintaa eli veden johtamista, käsittelyä ja toimittamista talousvetenä käytettäväksi sekä viemäröintiä eli jäteveden, huleveden ja perustusten kuivatusveden poisjohtamista ja käsittelyä. Laki kuuluu maaja metsätalousministeriön hallinnonalaan.

VHL:ssa säädetään vesihuollon kehittämisestä, vesihuoltopalvelujen järjestämisestä ja niistä huolehtimisesta sekä vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan välisestä suhteesta. VHL:n nojalla vesihuoltolaitoksilla on selvilläöolo- ja tarkkailuvelvoite ja velvoite laatia suunnitelma palvelujen turvaamiseksi häiriötilanteiden varalle. Selvilläöolovelvollisuus tarkoittaa, että vesihuoltolaitoksen on oltava selvillä käyttämänsä raakaveden määrään tai laatuun kohdistuvista riskeistä sekä laitteistonsa kunnosta. VHL:n 14 § mukaan vesihuoltolaitoksen tulee huolehtia siitä, että laitoksen toimittama talousvesi täyttää terveydensuojelulaissa säädettyt laatuvaatimukset.

3.1. Vesihuoltolaitos

Vesihuoltolaitoksella tarkoitetaan VHL 3 §:n mukaan laitosta, joka huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta (vedenhankinnasta ja viemäröinnistä) kunnan hyväksymällä toiminta-alueella. VHL 7 §:ssä on säädetty, että kunnan alueella vesihuoltolaitosten toiminta-alueiden tulee kattaa alueet, joilla kiinteistöjen liittäminen vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin on tarpeen toteutuneen tai suunnitellun yhdyskuntakehityksen vuoksi. Lähtökohtana on, että kaikki asemakaava-alueet täyttävät toiminta-alueen kriteerit ([Vesihuoltolakiopas](#), MMM 5/2015). VHL 8 §:n mukaan kunta hyväksyy vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ja tarvittaessa muuttaa hyväksytyä toiminta-aluetta vesihuollosta huolehtimiseen soveltuvan laitoksen esityksestä. Jos vesihuoltolaitos ei ole tehnyt esitystä toiminta-alueestaan, kunta voi hyväksyä toiminta-alueen laitosta kuultuaan. Ennen toiminta-alueen hyväksymistä tai muuttamista asiasta on tiedotettava riittävässä laajuudessa sekä varattava valvontaviranomaisille (ELY-keskus, kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen) mahdollisuus antaa lausunto. Myös alueen kiinteistöjen omistajille ja haltijoille on annettava tilaisuus tulla kuulluiksi.

Toiminta-alueen tulee olla sellainen, että:

- 1) vesihuoltolaitos kykenee huolehtimaan vastuullaan olevasta vesihuollosta taloudellisesti ja asianmukaisesti; ja
- 2) vesihuollon kustannusten kattamiseksi perittävät vesihuollon maksut muodostuvat kohtuullisiksi ja tasapuolisiksi.

Vesihuoltolaissa tarkoitettulla vesihuoltolaitoksella on siis oltava kunnan hyväksymä toiminta-alue. Viittaus yhdyskunnan vesihuollosta huolehtimiseen rajaa soveltamisalan ulkopuolelle talousvettä toimittavat laitokset, joilla ei ole toiminta- aluetta eli useimmiten kaikkein pienimmät laitokset. Toiminta-alueen arviointikri- teerinä voidaan käyttää juomavesidirektiivissä olevaa rajausta laitoksen koon suhteen. Tätä kautta vesihuoltolain soveltamisalaan voidaan pääsääntöisesti katsoa kuuluvan vesihuoltolaitokset, jotka toimittavat vettä yli 10 m³ päivässä tai palvelevat vähintään 50 henkilöä, jos ne palvelevat useampaa kuin muuta- maa kiinteistöä. Vesihuoltolaki säätelee vesihuoltolaitosten toimintaa niiden omistuspohjasta riippumatta. Siten esimerkiksi vesiosuuskunnat, joilla on joko omaa vedenhankintaa tai jotka ostavat asiakkailleen toimittamansa veden toi- selta laitokselta tai tukkulaitokselta, ovat vesihuoltolaitoksia, kunhan niillä on toi- minta-alue. Vesihuoltolain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät siis kaikki ne ta- lousvettä toimittavat laitokset, joilla ei ole kunnan hyväksymää toiminta- aluetta.

Tukkulaitokset jäävät vesihuoltolaitoksen määritelmän ja siten vesihuoltolain so- veltamisalan ulkopuolelle. Tukkuvesilaitosta koskee kuitenkin vesihuoltolain 15 §:n selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus sekä 15 a §:ssä säädetty velvollisuus laa- tia suunnitelma häiriötilanteisiin varautumisesta ja ryhtyä suunnitelman perus- teella tarvittaviin toimenpiteisiin.

3.2. Vesihuoltolaitos ja talousvettä toimittava laitos

Talousvettä toimittavalla laitoksella tarkoitetaan toiminnanharjoittajaa, joka toi- mittaa vettä jakeluverkon kautta, tankeista, pulloissa tai säiliöissä talousvetenä käytettäväksi.

VHL:n mukaisen vesihuoltolaitoksen määritelmään suhteutettuna talousvettä toimittava laitos on siis joko

- (A) vesihuoltolaitos, joka toimittaa talousvettä
- (B) muu talousvettä toimittava laitos

Kaikki vesihuoltolaitokset, jotka toimittavat talousvettä, ovat siis myös talous- vettä toimittavia laitoksia, joihin sovelletaan TsL:n ja sen nojalla annettuja sään- nöksiä.

VHL:n perusteluissa esitetyn mukaan ”viittaus yhdyskunnan vesihuollosta huolehtimiseen” rajaa VHL:n soveltamisalan ulkopuolelle laitokset, jotka huolehtivat vain yksittäisen tai muutaman kiinteistön vesihuollosta”. Tällaiset laitokset ovat B-kohdan mukaisia muita talousvettä toimittavia laitoksia. Talousveden laatua valvotaan pienen talousvesiasetuksen (401/2001) mukaan, jos talousvettä

toimittava laitos toimittaa talousvettä vähemmän kuin 10 m³ päivässä ja alle 50 henkilön tarpeisiin.

Talousvettä pakkaavat laitokset ovat elintarvikehuoneistoja, joita valvotaan elintarvikelain nojalla. Pakattavan veden laatua valvotaan kuitenkin terveydensuojelulain nojalla.

Yhteisessä käytössä olevat vedenottamot tai kaivot, joista kotitaloudet ottavat itse talousvettä, eivät ole varsinaisia terveydensuojelulaissa tarkoitettuja talousvettä toimittavia laitoksia. Vedenottamo tai kaivo verkostoinen muodostaa vedenjakelualueen. Terveyshaittaa epäiltäessä mahdolliset määräykset osoitetaan vedenottamossa tai kaivossa olevan talousveden omistajalle (Taulukko 4).

4. Valtioneuvoston asetus elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä (1365/2011)

VN asetuksen (1365/2011) mukaan kunnassa on oltava epidemioiden selvittämistä varten nimetty selvitystyöryhmä, johon kuuluvat säädöksessä luetellut viranomaiset, kuten terveydensuojelulaissa tarkoitettu valvontaa johtava viranhaltija ja alueen vesihuollosta vastaavan tahon edustaja. Jos selvitystyöryhmä saa tiedon veden välityksellä leviävästä epidemiasta, on sen tehtävä viipymättä epäilyä koskeva ilmoitus THL:lle ja asianomaiselle aville. Selvitystyöryhmä tekee epidemiaepäilyilmoituksen [RYMY](#)-järjestelmään, jos vähintään viisi henkilöä on saanut oireiltaan samanlaatuisen taudin nautittuaan samaa alkuperää olevaa talousvettä. VN asetuksen mukaan epidemiaksi katsotaan jo kahden henkilön sairastuminen. Kaikki, myös alle viittä henkilöä koskevat epidemiat edellyttävät tilanteen selvittämistä ja terveyshaittojen rajaamista ja ehkäisemistä koskevia toimenpiteitä.

Talousvesivälitteisessä epidemiatilanteessa asiantuntija-apua antaa THL:n Asiantuntijamikrobiologian yksikön vesimikrobiologian laboratorio: www.thl.fi/vesi ja radioaktiivisessa saastumistilanteessa [STUK](#). THL:n Asiantuntijamikrobiologian yksikön bakteriologian ja virologian laboratoriot vastaavat ihmisistä eristettyjen epidemian aiheuttajien tarkemmasta tutkimuksesta. Epidemian aiheuttajamikrobi voidaan tunnistaa helpommin potilasnäytteistä, koska niissä taudinaiheuttajamikrobeita on enemmän kuin talousvesinäytteissä. THL:n Infektiotautien torjunta ja rokotukset -yksikkö tukee epidemian selvittämistä ja voi antaa asiantuntija-apua epidemiologisten tutkimusten suunnittelussa.

VN asetuksen (1365/2011) 4 §:ssä on lueteltu tarkemmin epidemian selvittämiseen liittyvät työryhmän tehtävät. Selvitystyöryhmä tekee

epidemiaselvitysilmoituksen RYMY-järjestelmään. Ilmoitus on tehtävä mahdollisimman pian selvityksen päätyttyä, viimeistään kolmen kuukauden kuluttua epidemian päättymisestä. THL ja Ruokavirasto ovat laatineet selvitysilmoituksen malliliitteen, joka löytyy tältä [Ruokaviraston verkkosivulta](#).

VN asetuksen (1365/2011) 3 §:n mukaan THL vastaa ihmisistä ja vedestä eristettyjen epidemian aiheuttajien tarkemmasta tutkimuksesta, tyyppityksestä ja seurannasta. Valvira on antanut ohjeen 1/2013 [Vedestä eristettyjen mikrobien, genominäytteiden ja sekvenssien lähettäminen THL:ään](#). Ohjeen liitteenä on THL:n saatelomake.

Valviran [Toimintatavat talousveden laadun turvaamiseksi](#) -ohjeissa käsitellään tarkemmin epidemian selvittämistä.

5. Valtioneuvoston asetus elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevistä laboratorioista (152/2015)

Terveydensuojelulain 49 a §:n mukaan viranomaisille tarkoitetut tutkimukset on teetettävä Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa. Ruokavirasto pitää yllä luetteloa hyväksytyistä laboratorioista ja niiden talousvesiasetuksen mukaisiin viranomaistutkimuksiin soveltuvista menetelmistä ks. kappale 2.8. Ruokaviraston verkkosivuilta voi tarkistaa [hyväksytyt laboratoriot](#) ja niiden viranomaistutkimuksiin soveltuvat menetelmät. Ruokavirasto voi hyväksyä talousvesiasetuksen mukaisia valvontatutkimuksia tekemään sellaisen laboratorion, joka on akkreditoitu ja jonka menetelmät on akkreditoitu sellaisten muuttujien osalta, joille on säädetty TsL:n nojalla enimmäis- tai vähimmäismäärä taikka muu numeerinen arvo. Valvira on antanut ohjeen [terveydensuojelulain mukaisissa valvontatutkimuksissa käytettävistä menetelmistä](#).

6. Säteilylaki, Säl (859/2018) sekä Sosiaali- ja terveysministeriön asetus ionisoivasta säteilystä (1044/2018)

Uusi säteilylaki (859/2018) tuli voimaan 15.12.2018 ja korvasi vanhan säteilylain (592/1991). Säteilylaki kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan. Talousveden radioaktiivisista aineista aiheutuvan säteilyaltistuksen rajoittamisesta säädetään terveydensuojelulain ja säteilylain nojalla annetulla talousvesiasetuksella. STUK valvoo säteilylain noudattamista, jollei muualla toisin säädetä (859/2018, 14 §). Säteilylain 15 §:n perusteella kunnan

terveydensuojeluviranomainen valvoo 154 §:ssä tarkoitetun talousveden radioaktiivisuuden viitearvojen noudattamista sekä 146 §:n 1 momentissa tarkoitettua talousvettä toimittavan laitoksen selvitysvelvollisuutta STUKille talousveden osalta. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen valvonnassa noudatetaan terveydensuojelulakia (763/1994).

Säteilylain 154 §:n mukaan talousvettä toimittavan laitoksen on toteutettava toimenpiteet säteilyaltistuksen rajoittamiseksi ja terveydensuojelulain 17 §:ssä tarkoitettujen talousveden laatuvaatimusten täyttämiseksi, jos talousveden radioaktiivisten aineiden pitoisuus tai väestön säteilyaltistus on viitearvoa suurempi. Viitearvot annetaan STM:n asetuksen (1044/2018) 25 §:ssä. Ne ovat samat kuin mitä terveydensuojelulain 17 §:n nojalla säädetään radioaktiivisuuden laatuvaatimuksista (talousvesiasetuksen liite I, taulukko 3 ja pienen talousvesiasetuksen liite I taulukko 3).

Koska talousveden toimittaminen ja käyttäminen ei käytännössä missään olosuhteissa ole säteilylain tarkoittamaa säteilytoimintaa, STUK toimii talousveden radioaktiivisuuden valvonnassa asiantuntijatahona, joka neuvoo kunnan terveydensuojeluviranomaista tarvittaessa. Hallintolain (434/2003) 10 §:n mukaisesti toimivaltaisten viranomaisten on toimittava asiassa yhteistyössä.

Jos radonin aktiivisuuspitoisuus poikkeaa talousvesiasetuksessa säädetystä radioaktiivisuuden laatuvaatimuksista, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on viivytyksettä ilmoitettava poikkeamasta STUK:lle (radonvalvonta@stuk.fi) (1352/2015 19 § 2 mom). Säteilylain 146 §:n 1 momentin mukaan luonnonsäteilystä aiheutuva säteilyaltistus on selvitettävä 154 §:ssä tarkoitetussa tilanteessa. Selvitysvelvollisuus koskee toiminnasta vastaavaa tahoa. Talousvettä toimittavan laitoksen on toimitettava Säl:n 146 §:n 4 momentin mukaan säteilyaltistusta koskevan selvityksen tulokset STUKille, jos talousveden aktiivisuuspitoisuus tai veden radioaktiivisista aineista aiheutuva säteilyaltistus on viitearvoa suurempi.

Talousvesiasetuksessa radonpitoisuuden laatuvaatimuksen enimmäisarvo on 1000 becquereliä litrassa (Bq/l) ja viitteellisen annoksen 0,10 mSv vuodessa. Korjaavat toimet ovat säteilyturvallisuuksista välttämättömiä aina ilman lisäarviointeja veden käyttötavasta riippumatta, jos aktiivisuuspitoisuus tai viitteellinen annos ovat suurempia kuin laatuvaatimuksen enimmäisarvot. Korjaavia toimenpiteitä radonpitoisuuden vähentämiseksi voivat olla esimerkiksi veden ilmastus tai aktiivihiihliuodatus.

Tapauksissa, joissa talousveden radonpitoisuus on laatutavoitetta (alle 300 Bq/l) suurempi, mutta laatuvaatimuksen enimmäisarvoa (1 000 Bq/l) pienempi, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on harkittava korjaavien toimenpiteiden

tarpeellisuutta riskinarvioinnin perusteella sen selvittämiseksi, aiheutuuko tilanteesta terveyshaittoja. Jos laatutavoitteen täyttymättömyyteen voi liittyä terveyshaittoja, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on annettava määräys korjaustoimenpiteisiin ryhtymisestä. Kunnan terveydensuojeluviranomainen saa apua riskinarvion tekemiseen STUK:lta (radonvalvonta@stuk.fi). Talousveden laatuvaatimusten ja -tavoitteiden poikkeamista säädetään tarkemmin talousvesiasetuksen 17 ja 18 §:ssä ja pienen talousvesiasetuksen 3 ja 6 §:ssä, joista on kerrottu talousvesiasetuksen soveltamisohjeen osassa II. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen määräyksistä ja kielloista säädetään TsLn 20 ja 51 §:ssä.

7. Valmiuslaki (1552/2011)

Oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluvan valmiuslain 12 §:n mukaan valtioneuvoston, valtion hallintoviranomaisten, valtion itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten, muiden valtion viranomaisten ja valtion liikelaitosten sekä kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. Valmiuslain säännöksessä sana ”myös” tarkoittaa sitä, että normaaliolojen häiriötilanteiden lisäksi on varauduttava myös poikkeusoloihin.

Valmiuslain 44 §:ssä on säädetty, että maa- ja metsätalousministeriö voi päätöksellään velvoittaa vesihuoltolaitoksen toimittamaan tai luovuttamaan vettä oman toiminta-alueensa ulkopuolisen vedentarpeen tyydyttämiseksi tai tehdä muutoksia vedenotto-oikeuteen.

8. Ympäristönsuojelulaki, YSL (527/2014)

Ympäristöministeriön hallinnonalaan kuuluvassa ympäristönsuojelulaissa ja sen nojalla annetuissa asetuksissa säädetään jätevesistä aiheutuvan pilaantumisen ehkäisemisestä. Laissa on säädetty muun muassa jätevesien yleisestä puhdistamisvelvollisuudesta, ympäristöluvan myöntämisen edellytyksistä jätevesien johtamiselle, lupaan sisällytettävistä määräyksistä ja velvoitteista, pohjaveden pilaamiskiellosta sekä pilaantuneen maaperän ja pohjaveden puhdistamisvelvollisuudesta. Laki kuuluu ympäristöministeriön hallinnonalaan.

YSL:n 15 §:ssä säädetään ennaltavarautumisvelvollisuudesta. Laki edellyttää, että luvanvaraisen toiminnan harjoittajan ml. vesihuoltolaitoksen on ennakolta varauduttava riittävin toimenpitein onnettomuuksien ja poikkeuksellisten tilanteiden estämiseksi ja niiden haitallisten seurausten rajoittamiseksi. Toiminnanharjoittajan on laadittava riskinarviointiin perustuva varautumissuunnitelma,

varattava tarpeelliset laitteet ja muut varusteet, laadittava toimintaohje onnettomuuksia ja poikkeuksellisia tilanteita varten, testattava säännöllisesti laitteiden ja varusteiden toimintakuntoa sekä harjoitettava käytännön toimia onnettomuuksissa ja muissa poikkeuksellisissa tilanteissa. YSL:n nojalla ei tarvitse laatia erillistä suunnitelmaa, sillä toimenpiteet ja toimintatavat voi kuvata esimerkiksi vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitelmassa.

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus antaa TsL:n 51 §:n nojalla yksittäisiä kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveystaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Jos toiminta on YSL:n nojalla luvan- tai ilmoituksenvaraista tai siitä on tehtävä YSL:n nojalla ilmoitus rekisteröintiä varten, määräyksen antaa YSL:n mukainen viranomainen noudattaen, mitä YSL:ssa säädetään.

9. Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004)

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä ja Itämeren. Laki kuuluu ympäristöministeriön hallinnonalaan.

Valtioneuvoston vesienhoidon järjestämisestä antamassa asetuksessa (1040/2006) säädetään tarkemmin vesienhoitosuunnitelmaan sisällytettävistä selvityksistä, vesien tilan arvioimisesta ja seurannasta sekä vesienhoitosuunnitelman laatimisesta. Vesienhoidon järjestämisen tarkoituksena on ottaa vesien laadun lisäksi huomioon muun muassa vesipalvelut ja niiden taloudellinen selvitys. ELY-keskuksen on tehtävä vedenkäytön taloudellinen selvitys, jossa esitetään veden käyttötarkoitusten taloudellisen merkittävyyden arviointi, veden hankinnan ja tarpeen pitkän ajan ennusteet, vesipalvelujen taloudellinen selvitys sekä vedenkäytön kustannustehokkaimmat yhdistelmät toimenpideohjelmia varten. Vedenkäyttötarkastelut tehdään erikseen teollisuudelle, kotitalouksille ja maataloudelle.

Kunta voi laatia pohjavesialueen suojelusuunnitelman kunnan alueella sijaitsevalle pohjavesialueelle, johon kohdistuu pohjaveden tilaan merkittävästi vaikuttavaa toimintaa tai jossa tämän lain mukaiset ympäristötavoitteet sitä edellyttävät.

9.1. Pinta- ja pohjavesien luokittelu

ELY-keskus luokittelee toiminta-alueensa pinta- ja pohjavedet. Pohjavedet luokitellaan kemiallisten ja määrällisten ominaisuuksien perusteella ja pintavedet

ekologisen ja kemiallisen tilan perusteella. Kemiallista tilaa arvioitaessa otetaan huomioon ympäristölaatunormit, joilla tarkoitetaan sellaisia vesiympäristölle vaarallisen ja haitallisen aineen pitoisuuksia vedessä, sedimentissä tai eliöstössä, jota ei saa ihmisen terveyden tai ympäristön suojelemiseksi ylittää. Pohjavettä pilaavien aineiden ympäristölaatunormeja käytetään ainoastaan pohjaveden kemiallisen tilan luokittelussa. Ympäristölaatunormit on esitetty vesiympäristölle vaarallisista ja haitallisista aineista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1022/2006) ja pohjaveden osalta vesienhoidosta annetun asetuksen (1040/2006) liitteessä 7. Asetukseen 1022/2006 sisältyy päästökielto pohjaveden (4 a §), jonka mukaan asetuksen liitteen 1 E kohdassa tarkoitettua vaarallista ainetta tai liitteessä mainittuun aineryhmään kuuluvaa ainetta ei saa päästää suoraan tai välillisesti pohjaveteen.

Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetussa laissa (1299/2004) säädetään pohjavesialueiden rajauksesta ja luokituksista, pohjavesialueiden määrittämisen ja luokituksen valmistelusta ja tiedottamisesta. Pohjavesialueet luokitellaan alueen vedenhankintakäyttöön soveltuvuuden ja suojelutarpeen perusteella vedenhankintaa varten tärkeisiin (1-luokka) ja vedenhankintaan soveltuviin (2-luokka) pohjavesialueisiin. ELY-keskus luokittelee lisäksi pohjavesialueet, joiden pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemit ovat suoraan riippuvaisia (E-luokka). Laissa säädetään myös pohjavesialueiden suojelusuunnitelmista ja niiden laatimisesta (10 e §).

9.2. Vesienhoitoalueen seurantaohjelma

ELY-keskus kerää tarpeelliset tiedot talousveden ottoon tarkoitetuista alueista, järjestää vesien seurannan ja laatii vesien seurantaohjelman. Tämä mahdollistaa pinta- ja pohjavesien seurannan niin, että vesien tilasta saa yhtenäisen ja monipuolisen kokonaiskuvan. Seurantaohjelmassa esitetään tarvittavat seurantaapaikat ja -alueet, seurattavat tekijät sekä seurantatiheys pinta- ja pohjavesille. ELY -keskus kokoaa toimialueellaan tiedot pinta- ja pohjavesien tilaan merkittävästi vaikuttavasta ihmisen toiminnasta. Seurantaohjelmaa laatiessaan ELY-keskus ottaa soveltuvilta osin huomioon toiminnanharjoittajille muun lain nojalla kuuluvan tarkkailun.

Pintaveden toiminnallinen seuranta kohdistetaan niihin biologisia, hydrologis-morfologisia tai fysikaalis-kemiallisia tekijöitä sekä kemiallista tilaa ilmaiseviin muuttujiin, jotka osoittavat pilaavan tai muuttavan vaikutuksen (1040/2006, liite 4A). Seurattavia fysikaalis-kemiallisia muuttujia ovat lämpö-, happi-, ja ravinneolot, suolaisuus, happamoitumistilanne, kansallisesti valittu vesiympäristölle haitallinen aine ja yhteisön tasolla valittu vesiympäristölle vaarallinen ja haitallinen aine.

Pohjavesimuodostuman kemiallisen tilan perusseurannan tekijöitä ovat: happipitoisuus, pH-luku, sähkönjohtavuus, nitraatti, ammonium, ihmisen toiminnasta pohjavesimuodostumalle aiheutuvaa riskiä kuvaava muu muuttuja (1040/2006, liite 4B). Erityisesti otetaan huomioon valtioneuvoston asetuksen liitteessä 7 A tarkoitettut pohjavettä pilaavat aineet.

10. Vesilaki, VL (587/2011)

Oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluvassa vesilaissa säädetään muun ohella edellytyksistä pintaveden, pohjaveden ja tekopohjaveden ottamiseen. Laissa on säädetty veden ottamisesta omalta tai toisen alueelta, veden ottamistarpeiden yhteensovittamisesta, vesijohdon ja laitteistojen sijoittamisesta sekä vedenottamon suoja-alueesta.

Luvanvaraisista vesitaloushankkeista on säädetty vesilain 3 luvun 3 §:ssä. Vesilain mukaiset luvat myöntää avin ympäristölupavastuualue. Veden ottamista koskevassa päätöksessä määrätään veden ottamisen tarkoitus, ottamispaikka ja veden ottamisen enimmäismäärä (4 luku 6 §). Päätöksessä annetaan myös tarpeelliset määräykset sallituista toimenpiteistä vedenhankinnalle erityistilanteiden aikana vesihuollon turvaamiseksi.

Suoja-alueen määrittämisestä koskevassa päätöksessä annetaan vedenoton turvaamiseksi tarpeelliset määräykset suojatoimenpiteistä, muista suoja-alueen käytön rajoituksista ja määräysten noudattamisen valvonnasta (4 luku 12 §). VL:n nojalla säädettyssä valtioneuvoston asetuksessa vesitalousasioista (1560/2011) säädetään tarkemmin niistä tiedoista, jotka on esitettävä veden ottamista, suoja-alueen määrittämisestä ja muita pohjaveteen vaikuttavia hankkeita koskevissa lupahakemuksissa.

VL:n 2 luvun 1 §:n mukaan vesisäiliössä sekä kaivossa ja muussa vedenottamossa olevan veden omistaa se, jolle säiliö, kaivo tai vedenottamo kuuluu. Lähteessä ja tekolammikossa olevan veden omistaa pohjan omistaja. Muuta avopintaista vettä sekä pohjavettä vallitsee vesilaissa säädetyin rajoituksin se, jolle kysymyksessä oleva vesi- tai maa-alue kuuluu, jollei toiselle kuuluvasta oikeudesta muuta johdu. Oikeus pohjaveden ottamiseen toisen kaivosta tai ottamosta voidaan antaa vain omistajan suostumuksella.

11. Ympäristöministeriön asetus rakennusten vesi- ja viemärlaitteistoista (1047/2017)

Ympäristöministeriö on antanut asetuksen rakennusten vesi- ja viemärlaitteistoista (1047/2017), joka on korvasi Rakentamismääräyskokoelman osan D1 kiinteistöjen vesi- ja viemärlaitteistoista (2007). Ympäristöministeriön asetus koskee uuden rakennuksen vesi- ja viemärlaitteistojen suunnittelua ja rakentamista, rakennuksen laajennusta ja kerrosalaan laskettavan tilan lisäämistä, korjaus- ja muutostyötä sekä käyttötarkoituksen muutosta. Käytännön toteutusta ohjaavat suositusluontoiset ohjeet kootaan erikseen. Asetuksen 6 §:ssä on säädetty kylmä- ja lämminvesilaitteistoissa sallittavista veden lämpötiloista. Rakennuksen olennaisista teknisistä vaatimuksista ja niihin liittyvistä asetuksenantovaltuuksista on säädetty maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999).

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto, Valvira

Ratapihantie 9, 00520 Helsinki
PL 43, 00521 Helsinki
Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi

Puhelin 0295 209 111
kirjaamo@valvira.fi
valvira.fi